

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

**КОНСТРУКТИВНА ГЕОГРАФІЯ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

Заснований у 2012 р.

Випуск 20(4)

Київ – 2017

УДК 911.3: 796.5 (100) (477)
ББК 65.04

РЕЦЕНЗЕНТИ: Шищенко П.Г., чл.-кор. НАПН, д. геогр. н., проф., засл. діяч науки і техніки України; Масляк П.О., д. геогр. н., проф.

Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів: Наук. зб./ Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Екотур-інфо, 2017 (4). – Вип. 20. – 99 с.

У збірнику висвітлено актуальні питання географії рекреації та туризму, географії України та географічного краєзнавства, конструктивної географії та раціонального використання природних ресурсів. Для фахівців сфери планування природокористування та охорони природи, організації подорожей та екскурсій, наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР – Олійник Я.Б., акад. НАПН, д. екон. н., проф., засл. діяч науки і техніки України (відп. ред.)

ЗАСТУПНИК ВІДПОВІДАЛЬНОГО РЕДАКТОРА – Дмитрук О.Ю., д. геогр. н., проф.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Аріон О.В. к. геогр. н., доц., (відп. секретар); Бейдик О.О., д. геогр. н., проф.; Герасименко Н.П., д. геогр. н., проф.; Гродзинський М.Д. акад. НАНУ, д. геогр. н., проф.; Доценко Л.М., д. геогр. н., проф.; Любіцева О.О., д. геогр. н., проф.; Мезенцев К.В., д. геогр. н., проф.; Самойленко В.М., д. геогр. н., проф.; Смирнов І.Г., д. геогр. н., проф.; Сніжко С.І., д. геогр. н., проф.; Хільчевський В.К., д. геогр. н., проф., засл. діяч науки і техніки України; Яценко Б.П., д. геогр. н., проф.

АДРЕСА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ: м. Київ, МСП-680, проспект Глушкова, 2-а. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет, кафедра географії України, тел. 521-33-72.

Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 29 травня 2017 р., протокол № 6.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат та інших відомостей.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017
© Еко Тур Інфо, 2017

ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

УДК 338.488 (477)

Танасійчук О.Ю., Бурдун В.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ, ПРИЗНАЧЕНОГО ДЛЯ ПРИЙОМУ ІНОЗЕМНИХ ТУРИСТІВ

В роботі розглянуто ринок готельних послуг у Києві напередодні Євробачення 2017 та перспективи покращення обслуговування іноземних туристів. Порівняно номерні фонди готелів Києва під час проведення пісенного конкурсу Євробачення 2005 та Євробачення 2017 та додаткових послуг у готелях, запропоновано шляхи вдосконалення роботи готелів.

Ключові слова: стандарти обслуговування, сертифікація, готельні послуги, готельні господарства, вдосконалення, рекомендації, додаткові послуги, якість послуг.

Танасійчук О.Ю., Бурдун В.

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ, ПРЕДНАЗНАЧЕННОГО ДЛЯ ПРИЕМА ИНОСТРАННЫХ ТУРИСТОВ

В работе рассмотрено рынок гостиничных услуг в Киеве накануне Евровидения 2017 и перспективы улучшения обслуживания иностранных туристов. Проведено сравнение номерных фондов гостиниц Киева во время проведения песенного конкурса Евровидение 2005 и Евровидение 2017 и дополнительных услуг в гостиницах, предложены пути совершенствования работы отелей.

Ключевые слова: стандарты обслуживания, сертификация, гостиничные услуги, гостиничные хозяйства, усовершенствования, рекомендации, дополнительные услуги, качество услуг.

Tanasiichuk O., Burdun V.

STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE HOTEL BUSINESS IN UKRAINE WHICH INTENDS TO ACCOMMODATE FOREIGN TOURISTS

The work examines the market of the hotel services in Kyiv on the eve of Eurovision 2017 and the prospects for improving quality of service for foreign tourists. Kiev hotel's room stock along with additional services in hotels during the Eurovision Song Contest 2005 and the Eurovision Song Contest 2017 are compared, and improvement guidelines for the hotels are proposed.

Keywords: service standards, certification, hotel services, hotel industry, improvements, recommendations, additional services, quality of services.

У травні 2016 року українська співачка Джамала, набравши 534 бали, виграла конкурс Євробачення 2016, який проходив у Стокгольмі. Згідно з правилами "Євробачення", у 2017 році конкурс буде проходити в Україні. Участь у Євробаченні-2017, яке прийматиме Київ, підтвердили 43 країни. Це максимальна кількість учасників, яка до сьогодні на пісенному конкурсі повторювалася лише двічі – у 2008 та 2011 роках. Півфінали пісенного конкурсу відбудуться 9 та 11 травня, фінал – 13 травня на головній арені шоу – Міжнародному виставковому центрі.

Окрім підготовки головної сцени Євробачення, організаторам конкурсу необхідно вирішити ще одну важливу проблему – надання офіційним делегаціям та іноземним туристам, які забажають приїхати на міжнародний конкурс, якісних готельних послуг.

Якість обслуговування туристів — проблема комплексна. Її вирішення передбачає ефективне використання всіх важелів, різних форм і методів впливу. В основу вирішення цієї проблеми покладено системний підхід: єдність і взаємодія організаційних, технічних, економічних, соціологічних і правових заходів.

Слід зазначити, що сертифікація — сукупність дій і процедур, проведених з метою підтвердження того, що продукт або послуга відповідають певним стандартам чи технічним умовам — відіграє велику роль у стандартизації готельних послуг та підвищення їх якості.

Питання про стандарти обслуговування в готельному бізнесі та сертифікацію готельних послуг розглядаються такими українськими науковцями, як Роглев Х.Й. [3], Іванова І.О. [2], Агафонова Л.Г. [1].

Предметом дослідження даної роботи є визначення проблем та перспектив розвитку готельного бізнесу України, зокрема Києва, призначеного для прийому іноземних туристів.

Об'єктом дослідження роботи виступає ринок готельних послуг Києва.

Мета дослідження – аналіз ринку готельних послуг України, зокрема Києва, які пропонуються іноземним туристам.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати номерний фонд та ринок готельних послуг у Києві, призначених для прийому іноземних туристів.
2. Порівняти стан номерного фонду у 2005 році та у 2017 році.
3. Запропонувати зміни, які б привели до підвищення якості готельних послуг.

За даними офіційної статистики станом на 1 січня 2002 р. в Києві функціонувало 93 установи готельного типу обслуговування на 8133 номери.

До туристичних готелів згідно зі статутом належали «Братислава», «Дніпро», «Русь», «Київський», «Либідь», а також готелі «Мир», «Турист», «Дружба» акціонерного товариства «Укрпрофтур». Потужність цих підприємств складала 31,1% від загальної кількості місць у готелях столиці. Тобто приблизно 2000 готельних номера були придатні для прийому іноземних туристів.

Важливим показником при аналізі якісного складу номерного фонду та його готовності до прийому іноземних гостей є показник середньої житлової площі в розрахунку на 1 номер і на 1 місце. В середньому по Києву цей показник становив відповідно 20,8 і 11,3 кв. м. Більшість зіркових підприємств мали достатню площу номерів для обслуговування іноземних гостей відповідно до вітчизняних стандартів.

У середньому по місту готельний номер був розрахований на обслуговування 1,79 осіб, а середня одноразова місткість готелю м. Києва становить 160,3 місця. Що стосується структури номерного фонду, то найбільшу питому вагу склали двомісні (46,60%) та одномісні (29,81%) номери. На 3-, 4-, 5-місні номери припадало 10,67%, а на номери класу «люкс» та «напівлюкс» відповідно 5,17 та 7,76%.

Найбільшу кількість іноземних громадян приймали готелі «Русь», «Либідь», «Дніпро», «Київський», «Україна», «Турист», «Славутич», «Національний», «Експрес», «Братислава». На всі інші готелі міста припадало менше 30% від загальної кількості прибулих іноземців [1].

Такий стан у готельному бізнесі був і у 2005 році. Сегмент 5-зіркових готелів був найменше заповнений, хоча попит на сервіс такого рівня був досить високий. Всього в Україні у 2005 році діяло тільки декілька 5-зіркових готелів, що відповідають за рівнем послуг європейським та міжнародним стандартам (у Києві це єдиний готель «Premier Palace»).

Упродовж 2006-2009 рр. на готельному ринку української столиці з'явилися 5* готелі міжнародного класу «Opera», «Hyatt Regency Kiev», «InterContinental», до будівництва яких причетні закордонні партнери – власники всесвітньовідомих готельних мереж. Ці готелі розраховані на бізнес-клієнтів, а їхня інфраструктура передбачає наявність бізнес-центру, комп'ютерної техніки в номері, конференц-залу тощо.

Розглянемо стан готовності готельних об'єктів до прийому іноземних туристів напередодні Євробачення 2017.

У таблиці 1 наведені данні про кількість туристів, які відвідали конкурс Євробачення у різних країнах.

Таблиця 1

Кількість туристів, які відвідали країни-господарів під час проведення Євробачення

Рік	Місто, яке приймало конкурс	Кількість туристів
2015	Відень, Австрія	30 000
2014	Копенгаген, Данія	39 000
2013	Мальме, Швеція	32 000
2012	Баку, Азербайджан	7 000

Організатори Євробачення 2017 розраховують на приїзд 20000 іноземних туристів [5].

Фінансування Євробачення, яке у травні 2017 пройдётиме в Києві, відбудуватиметься з кількох джерел. Із державного бюджету на підготовку та проведення пісенного конкурсу виділено 455,7 мільйонів гривень, а Київ, як місто-господар, робить свій внесок у розмірі 200 мільйонів гривень. Передбачається певний дохід від спонсорських та рекламних надходжень, а також від продажу квитків [5].

За результатами відбору, який проводила Національна телекомпанія України, офіційним туристичним оператором Євробачення-2017 стала компанія "Пілот" (Pilot.ua) [6].

Визначальними при виборі туристичного партнера Євробачення були вимоги і стандарти Європейського мовного союзу. Згідно з ними, офіційний туроператор повинен мати онлайн-сервіс для швидкого і зручного бронювання готельних номерів в Києві.

Також туроператор повинен запропонувати готельні номери різних цінових категорій.

"Пілот" надаватиме послуги бронювання готельних номерів офіційним делегаціям, пресі, представникам Європейської мовної спілки, спонсорам і партнерам шоу, а також фанатам Євробачення, які приїдуть в травні до Києва.

Готелі, які потрапили до списку офіційних готелів Євробачення-2017, були відібрані НСТУ спільно з компанією «ПЛЮТ» за такими основні критеріями: цінова політика, рівень безпеки та розміщення у зручній логістичній зоні.

Список офіційних готелів Євробачення-2017 виглядає так: [7].

- Premier Hotel Rus
- Cosmopolite
- President Hotel
- Holiday Inn Kiev
- Alfavito
- Khreschatyk

- Fairmont Grand Hotel
- Hilton
- Hyatt Regency
- InterContinental
- Premier Palace Hotel
- Opera

До цих 12 готелів потрапили всі п'ятизіркові готелі Києва разом із п'ятьма чотиризірковими. До списку також входить тризірковий готель «Русь», який пропонує гостям номери підвищеного комфорту.

Щодо розміщення офіційних готелів, то вони згідно з правилами пісенного конкурсу є рівновіддаленими від Міжнародного виставкового центру – арени пісенного конкурсу, а також розташовуються недалеко від інших основних локацій Євробачення, зокрема Євроклубу та містечка Євробачення.

Ціни, за якими готелі пропонують свої послуги іноземним гостям – конфіденційні.

До офіційних готелів, які будуть приймати іноземні делегації, були відібрані кращі готелі. Їх номерний фонд складає 2980 номерів. У таблиці 2 наведені характеристики номерного фонду вищевказаних готелів та перелік додаткових послуг, якими можуть скористатися туристи.

Таблиця 2

Характеристика номерного фонду та додаткових послуг офіційних готелів Євробачення 2017

Готель	Зірковість	Номерний фонд	Додаткові послуги
Premier Hotel Rus	3	451 номер: стандарті та номери люкс	У вартість проживання входять сніданки; можна скористатися послугами бізнес-центру та орендувати конференц зали.
Cosmopolite	4	160 номерів: 143 стандартних двомісних номерів, 10 люксів, 7 делюксів	2 ресторани, 2 конференц-зали, кімната для переговорів; бізнес-центр; тренажерна зала; відкритий сезонний плавальний басейн.

President Hotel	4	347 номери різної категорії	У вартість проживання входять сніданки; є закритий басейн, фітнес-центр та конференц-центр.
Holiday Inn Kiev	4	208 номерів: двомісні, представницький номер Твін і чотиримісний номер	У вартість проживання входять сніданки; можна скористатися спортзалом
Alfavito	4	229 номерів: 4 одномісних стандартних, 164 двумісних стандартних, 20 поліпшених двумісних та 1 трикімнатні апартаменти	У наявності 8 залів для проведення конференцій та ділових зустрічей; бізнес-центр; картинна галерея; тренажерний зал
Khreschatyk	4	130 номерів: одномісні, двомісні, полулюкс, люкс, апартаменти	Сніданок «шведський стіл»
Fairmont Grand Hotel	4	258 номерів: стандартні номери, номери люкс та декілька апартаментів	Бізнес центр; спа-центр; фітнес-зал
Hilton	5	262 номери: стандартні номери; номери-люкс, номери представницького класу	Спа-салон Критий басейн Фітнес-центр 11 конференц залів Бальний зал Послуги няні
Hyatt Regency	5	234 номери: стандартні, делюкси, люкси та апартаменти	Прокат лімузинів та автомобілей Фітнес-центр Басейн Гідромасажні ванни Спа-центр 8 конференц-залів 3 бізнес-центра
InterContinental	5	272 номера: стандартні, делюкси, люкси, апартаменти	Салон краси Спа-центр Фітнес центр Басейн Кімната для переговорів Конференц зали Можливість проведення банкетів та свят

Premier Palace Hotel	5	289 номерів: стандартні, люкс, апартаменти.	Конференц-зал Басейн Фітнес клуб спа-салон закритий басейн
Opera	5	140 номерів: стандартні та люкс.	У вартість проживання входять сніданки. Оздоровчий спа-центр Нічний клуб Спа-ванни Фітнес-центр

2980 номерів, які є в наявності у офіційних готелів, не задовольняють попит іноземних туристів. Тим туристам, які не входять до офіційних делегацій, доведеться бронювати інші готелі.

Що стосується розташування офіційних готелів, то всі готелі знаходяться на правому березі Дніпра, а конкурс буде проходити в Міжнародному виставковому центрі, розташованому на лівому березі. Тобто офіційним делегаціям необхідно буде вирішувати логістичні питання пересування по місту.

Туристи, які самостійно приїдуть до Києва, будуть мати змогу обрати для себе найбільш зручне розташування готелів: або на лівому березі поблизу Міжнародного виставкового центру, або на правому березі – недалеко від офіційних фан-зон конкурсу: Євромістечка, яке розташується на Хрещатику – від вулиці Прорізної до вулиці Богдана Хмельницького, або фан-зоні на Поштової площі.

Що стосується додаткових послуг, то всі офіційні готелі мають конференц-зали та бізнес-центри, безкоштовний Wi-Fi та фітнес-центри. Що стосується харчування, то вітчизняні готелі можуть запропонувати тільки сніданок, який в деяких готелях входить у вартість проживання, але впродовж дня гості можуть скористатися послугами барів та ресторанів, які розташовані у готелях.

Оскільки більшість готелів, які будуть приймати іноземних туристів, розташовані у центральних районах Києва, то гості столиці зможуть в перервах між відвідуванням концертів оглядати історичні пам'ятки та прогулюватися центральними вулицями Києва. Для офіційних делегацій також будуть

запропоновані піші екскурсії, які буде проводити туристичне бюро «Цікавий Київ», та автобусні – «City sightseeing bus». В період з 30 квітня по 14 травня для делегацій планується провести близько 16 екскурсій по Києву.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши номерний фонд готелів у Києві, призначених для прийому іноземних туристів, та порівнявши ринок готельних послуг в Україні у 2005 та 2017 році, можна зробити висновки:

1. У порівнянні з 2005 роком у Києві збільшилась кількість готелів, які можуть запропонувати якісні послуги іноземним туристам, збільшилась.

2. З появою у Києві 5-зіркових готелів міжнародних мереж значно підвищились стандарти обслуговування туристів, розширився перелік додаткових послуг, які надають готелі.

3. Розвиток готельного бізнесу за останні 10 років майже не торкнувся лівого берега Дніпра у Києві.

4. Не дивлячись на збільшення номерного фонду, готелі Києва не можуть задовольнити попит іноземних туристів на якісне готельне обслуговування під час проведення міжнародних спортивних змагань та творчих конкурсів.

Щоб поліпшити якість обслуговування іноземних туристів у Києві, пропонуємо звернути увагу на розвиток готельного бізнесу на лівому березі Дніпра.

1. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: Навч. посібник для студ. вищ. навч. Закладів / Людмила Агафонова, Ольга Агафонова,; Київський ун-т туризму, економіки і права. К.: Знання України, 2002. 351 с.

2. Іванова І.О. Маркетингові можливості сучасного готельного бізнесу в Україні. Львів, 1997.

3. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту: Навчальний посібник / Христо Роглев,; Київський ун-т туризму, економіки і права. К.: Кондор, 2005. 405 с.

4. <https://styler.rbc.ua/ukr/zhizn/stalo-izvestno-skolko-turistov-priedet-ukrainu-1475329920> - Кількість туристів на Євробаченні – 2017 – [Електронний ресурс].

5. <http://1tv.com.ua/news/channel/86079> – Підготовка до Євробачення-2017. Звіт за 2016 рік. – офіційний сайт ПАТ "Національна суспільна телерадіокомпанія України" –

[Електронний ресурс].

6. <https://znaj.ua/news/society/92220/kompaniya-pilot-stala-oficijnim-turoperatorom-evrobachennya2017> – Компанія «Пілот стала офіційним туроператором Євробачення-2017 – *[Електронний ресурс].*

7. <http://1tv.com.ua/news/channel/87324> – Розпочато онлайн-бронювання номерів у офіційних готелях Євробачення-2017. - офіційний сайт ПАТ "Національна суспільна телерадіокомпанія України" – *[Електронний ресурс].*

Купач Т. Г., Власова І. В.

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНЕ ЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті характеризуються парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва як категорія природоохоронних територій України. З'ясовується їх туристсько-рекреаційне значення. Досліджується сучасний стан та можливість використання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва в туризмі та рекреації на прикладі Київської області.

Ключові слова: парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, туризм і рекреація, туристична привабливість.

Купач Т. Г., Власова І. В.

ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПАМЯТНИКОВ САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА НА ПРИМЕРЕ КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье характеризуются парки-памятники садово-паркового искусства как категория природоохранных территорий Украины. Выясняется их туристско-рекреационное значение. Исследуется современное состояние и возможность использования парков-памятников садово-паркового искусства в туризме и рекреации на примере Киевской области.

Ключевые слова: парки-памятники садово-паркового искусства, туризм и рекреация, туристическая привлекательность.

Kupach T., Vlasova I.

TOURIST AND RECREATIONAL MEANING OF MONUMENTS OF THE GARDEN ART IN KYIV REGION

Parks and monuments of the garden art is characterized in the article. It's considered as category of conservation areas of Ukraine. The meaning of parks and monuments revealed in the article. Current state and opportunities of parks and monuments of the garden art using in tourism and recreation in Kyiv region are investigated.

Keywords: parks and monuments of the garden art, tourism and recreation, tourist attraction.

Актуальність дослідження. З кожним роком туризм і рекреація стають все популярнішими. Важливим об'єктом для розвитку туризму та рекреації є

природоохоронні території, оскільки саме на цих територіях втручання людини зведене до мінімуму. Організація таких територій дозволяє забезпечити збереження різноманітних видів рослин і тварин, що свідчить про важливе значення природоохоронних територій не тільки для туризму, а й для середовища взагалі. Особливою категорією природоохоронних територій виступають парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Це території, де органічно поєднуються природні та історико-культурні об'єкти, що дає можливість розвивати різноманітні види туризму в їх межах.

Сьогодні зростає роль туризму в пропаганді проблем і шляхів їх розв'язання в процесі освоєння природоохоронних територій як об'єктів туризму і рекреації. Туристи мають змогу не тільки ознайомитися з компонентами цих територій, а й глибоко проїнятися екологічними проблемами та внести свою частку у їх розв'язання. Це і є актуальним як для науки, так і для практики.

Метою статті є дослідження можливості використання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Київщини для розвитку туризму і рекреації. Для досягнення мети нами було поставлено наступні завдання:

- ознайомитися з історією формування парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Київщини;
- ознайомитися зі специфікою парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та особливостями використання цих ресурсів в туристсько-рекреаційній діяльності;
- охарактеризувати мережу та сучасний стан використання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Київської області.

Відповідно, *об'єктом даного дослідження* виступають парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Київщини, а *предметом* – особливості та властивості цих парків, які сприяють розвитку туризму та рекреації у їх межах.

Аналіз наукових публікацій. В праці Беляєвої С. аналізується сучасний стан та досліджується потенціал розвитку й туристичної привабливості парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, розглядаються реальні напрямки

популяризації природно-заповідних територій та об'єктів України, а також можливості залучення інвестицій у розвиток рекреацій в Україні, зокрема на прикладі Черкаської області [2]. Кілінська К. Й. у праці «Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Чернівецької області – об'єкти рекреаційного природокористування» характеризує теоретико-методичні засади вивчення просторово-функціональної рекреаційної діяльності парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, аналізує сучасний стан та перспективи функціонування парків-пам'яток садово-паркового на прикладі Чернівецької області [5].

Виклад основного матеріалу. На сьогодні існує безліч визначень поняття «рекреація». Зокрема, І. В. Смаль [7] стверджує, що рекреація – відновлення чи відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі життєдіяльності.

Рекреаційна діяльність – невід'ємна частина сучасного способу життя. Залучаючи до сфери цієї діяльності природні об'єкти, культурні комплекси, технічні системи та інші складові рекреаційного потенціалу, людина знаходить або формує (а суспільство розвиває) особливі системи для задоволення цих потреб – територіальні рекреаційні системи [1].

Час, відведений на рекреацію, прийнято поділяти на три форми – відпочинок, туризм та лікування/оздоровлення.

У сучасному світі саме туризм сприймається як головна форма рекреаційної діяльності, перетворившись на потужну самостійну галузь нематеріального виробництва, яка задовольняє рекреаційні потреби.

Згідно із Законом України, туризм – це тимчасовий виїзд особи з постійного місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [4].

Поширеною є думка, що "рекреація" – поняття значно ширше, оскільки включає практично всі види діяльності людини у її вільний від роботи час, який вона проводить поза своїм постійним помешканням, тоді як "туризм" – поняття вужче і глибше, оскільки цей процес супроводжується споживанням

відповідних послуг, тобто купівлею певної продукції/товару чи послуг і використанням ресурсного потенціалу території [8].

Досить перспективною справою для розвитку економіки країни є туризм в межах природоохоронних територій. Природні території, що підлягають особливій охороні – це території або акваторії, в межах яких у встановленому порядку обмежується або забороняється їх господарське та інше використання і встановлюється режим особливої охорони в зв'язку з тим, що їх природні комплекси та об'єкти мають особливе природоохоронне, наукове, культурне, естетичне, рекреаційне значення. Організація охорони таких територій має на меті: забезпечення сприятливої екологічної обстановки, збереження унікальних або типових ландшафтів, охорону рідкісних та зникаючих, реліктових та ендемічних видів рослин і тварин, забезпечення необхідних умов їх відновлення, забезпечення умов для рекреаційної діяльності населення тощо[6].

Однією з категорій природоохоронних територій України є парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Згідно із Законом України [3], ними оголошуються найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях.

Сьогодні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, окрім значення природно-заповідної території на рівні з іншими природно-заповідними територіями та об'єктами, мають велике значення для розвитку збалансованої рекреаційної та туристичної діяльності.

Кожен парк – це витвір свого часу, що становить велику наукову, історико-культурну, художньо-естетичну цінність. Час дозвілля у парковому середовищі постає як умова вільної діяльності людей, що надає можливості кожному індивіду вибирати ті види діяльності, занять, що відсутні в багатьох видах трудової діяльності в робочий час або формах роботи інших закладів культури.

Дозвілля у парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва виконує низку функцій: рекреативну, екологічну, культурно-просвітницьку, комунікативну, виховну, гедоністичну [5].

Туризм і рекреація дають змогу відвідувачам цих територій отримати задоволення від спілкування з природою, покращувати своє здоров'я і відновлювати сили, розширювати кругозір, ознайомитися з історією та культурою, особливостями місцевої флори і фауни, вчитися гармонійним відносинам з навколишнім середовищем.

Протягом історії свого існування та на різних етапах розвитку суспільства людина спрямовувала свою діяльність не лише на виконання господарської функції, а й на покращення оточуючого середовища. Так, зокрема прагнення до прекрасного, до мистецьких цінностей сприяло створенню й такого доволі складного синтетичного виду мистецтва, як садово-паркове мистецтво.

Садово-паркове мистецтво має давню історію. Його виникнення сягає у глиб віків і є ознакою цивілізації, окультурення природного середовища. Садово-паркове мистецтво є одним з найбільш складних і трудомістких, адже оперує водночас з неживими речами і живими істотами – рослинами.

Більшість дослідників зазначають, що до середини XVII ст. коло власників садів і парків на території Київщини було дуже обмеженим – цар, його родина та вищі державні діячі. Сад був своєрідним символом влади, багатства і водночас місцем проведення дипломатичних зустрічей, прийомів тощо. У кінці XVIII – першій половині XIX ст. парк вже сприймався в контексті загальнокультурних інтересів часу, в ореолі літературних, художніх асоціацій, був своєрідним засобом вираження індивідуального бачення світу.

Сьогодні створення садово-паркових ландшафтів Правобережної України пов'язано із такими відомими прізвищами: Браницьких, Толстих, Даховських, Шувалових, Давидових, Воронцових, Потоцьких та ін. Всі ці сади та парки розглядаються як об'єкти культурної спадщини і входять до переліку пам'яток архітектури та містобудування України [2].

Станом на сьогоднішній день мережа парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Київської області включає в себе 14 парків, серед яких 3 – загальнодержавного значення, а 11 – місцевого. Парки досить нерівномірно розташовані на території області. Найбільша їх кількість знаходиться на півдні та в центрі. Більшість районів парків-пам'яток просто не мають.

Кожен з парків-пам'яток має власну неповторну історію та характеризується наявністю унікальних об'єктів природної та історико-культурної спадщини. На жаль, не всі парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва знаходяться в належному стані. Деякі з них, не дивлячись на наявність туристсько-рекреаційних ресурсів, є занедбаними та естетично не привабливими з точки зору туризму та рекреації.

Характеризуючи туристичну привабливість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення та розвиток туризму в них можна сказати, що Згурівський парк знаходиться у задовільному стані. Він є окрасою не тільки Згурівки, а й усього району. Окрасою та гордістю парку є могутній 400 річний дуб-велетень. Біля дуба зростає сосна чорна, яка за формою крони нагадує тризуб чи арфу. В парку розміщені різні інформаційні стенди, прокладені туристичні стежки. Загалом парк є туристично привабливим.

Кагарлицький парк – це місце дозвілля мешканців міста і туристична атракція як Кагарлика, так і району. До нашого часу зберігся штучний ставок з островом, ротонда, Великий і Малий мости, а також дуб, вік якого становить понад 300 років. До недавнього часу парк знаходився в досить занедбаному стані, проте сьогодні проводиться ряд робіт щодо його покращення. Парк активно залучають до програми шкільних екскурсій усіх районних шкіл, щоденно його відвідує значна кількість місцевих жителів.

Основною цінністю Ташанського парку є дерева-екзоти, ландшафт, якісно відмінний від інших ділянок, три рукотворні ставки, викопані в різних точках парку. Не дивлячись на те, що Ташанський парк функціонує як пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, сьогодні він

недоглянутий. Ніхто ніяких робіт в ньому, навіть природоохоронних, не веде. Дуби-екзоти втрачають свою цінність, через нестачу догляду. Вони з року в рік всихають. Крім того, загинуло багато екзотичних дерев, які б могли ще довго своєю присутністю прикрашати Ташанський парк та милувати очі відвідувачам.

Серед усіх парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення туризм і рекреація розвивається лише в парку «Молодіжний» у Фастові. До нашого часу збереглося чимало екземплярів деревної рослинності, висадженої у дореволюційні часи. Рослинність парку урізноманітнюється орнаментальними композиціями партерів, окремих клумб і рабаток. Квіти прикрашають парк, надаючи йому привабливого вигляду. Зелень газонів та квітників у поєднанні з деревами і кущами, грає не лише декоративну роль, а й поліпшує санітарні умови парку. Загалом парк знаходиться у доглянутому стані. На його території розміщена низка інформаційних стендів, місць, призначених для відпочинку тощо. Тобто, парк облаштований для туристів. В зв'язку із розміщенням парку в центральній частині міста його щодня відвідує значна кількість людей. Проте, в більшості випадків, це місцеві жителі.

Всі інші парки, не дивлячись на забезпеченість туристсько-рекреаційними ресурсами, не є популярними серед туристів. Зазвичай їх відвідують лише місцеві жителі, які не сприймають парк як категорію природно-заповідного фонду України. В зв'язку з цим, деякі парки, такі як Сулимівський чи П'ятигірський, забруднюються різними відходами, оскільки не мають належного рівня охорони.

Висновки. Отже, на сьогодні збереження первинної краси природи та різноманітних форм життя є одним із основних завдань. Саме для цього створюються природоохоронні території, однією з категорій яких є парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, які мають значну культурну, історичну, естетичну та дендрологічну цінність.

Мережа парків пам'яток садово-паркового мистецтва Київщини включає 14 об'єктів, серед яких 3 – загальнодержавного значення (Кагарлицький, Згурівський і Ташанський парки), а 11 – місцевого. Аналізуючи їх сучасний

стан, можна сказати, що практично всі парки позбавлені належного догляду, що негативно впливає на розвиток туризму в регіоні. В зв'язку з цим, необхідно проводити ряд заходів щодо охорони і збереження цих об'єктів природно-заповідного фонду України, оскільки чим більша зацікавленість до території, тим більший ступінь охорони їй потрібен. Вводячи парки в туристсько-рекреаційну діяльність, стимулюється їхнє функціонування та стан збереження через інвестиції та дотації на ремонт та відновлення, відбудову доріжок, оновлення інформаційних стендів тощо, регулюється інтенсивність та навантаження.

Введення таких ресурсів як парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва у туристсько-рекреаційну діяльність є доцільним та перспективним. На території цих парків можна здійснювати екскурсії-прогулянки, ландшафтотерапію, відпочивати в зелених зонах тощо. Також парки виконують важливу естетичну функцію у формуванні бренду території.

1. Бейдик О. О. *Глумачний словник термінів з рекреаційної географії: роздавальний матеріал для студентів географічного факультету.* – К.: Видавництво Київського університету ім.Тараса Шевченка, 1993. – 56с.

2. Беляєва С. *Туристична привабливість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (на прикладі Черкаської області) / С. Беляєва// Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - Вип. 36(1.2). - С. 100-110.*

3. *Закон України «Про природно-заповідний фонд України» // Відомості Верховної Ради. – 1992. - №34. – ст.502*

4. *Закон України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради. – 1995. -№31. – ст.241/ із змінами.*

5. Кілінська К.Й. *Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Чернівецької області – об'єкти рекреаційного природокористування / К. Й. Кілінська, Т. Скутар, Л. Лопушняк, Д. Паламар // Географія та туризм. - 2013. - Вип. 25. - С. 138-151.*

6. *Петрина Н. В. Заповідна справа. Конспект лекцій у схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К.: Центр ІТ, 2007. – 116 с.*

7. *Смаль І. В. Основи географії рекреації і туризму: Навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво НДПУ ім.. М. Гоголя, 2004. – 264 с.*

8. Смаль І. В., Смаль В. В. Рекреація, туризм і дозвілля: тлумачення і співвідношення понять // Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля: Міжнародна науково-практична конференція Київського національного університету культури і мистецтв, 2004. – с. 123-128.

ПРОЕКТ ЕКОСТЕЖКИ «КРАЄВИДИ НИВОК»

В статті представлено опис екологічної стежки територією парку «Нивки», що знаходиться у Шевченківському районі міста Києва.

Ключові слова: екологічний туризм, екологічна стежка, рекреація

ПРОЕКТ ЭКОТРОПЫ «ПЕЙЗАЖИ НИВОК»

В статье представлено описание экологической тропы на территории парка «Нивки», которая находится в Шевченковском районе города Киева.

Ключевые слова: экологический туризм, экологическая тропа, рекреация

THE PROJECT OFE COTRAIL «KRAYEVYDY NYVOK»

(«NYVKYLANDSCAPES»)

The paper presents a description of ecological trail in the "Nivki" park, which is located in the Shevchenko district of Kiev.

Keywords: ecotourism, ecologicaltrail, recreation

Постановка проблеми. У сучасних умовах організація відпочинку та рекреації жителів великих міст є актуальною проблемою, яка потребує вирішення з огляду на важливість збереження фізичного і психологічного здоров'я людей. Можливим рішенням є створення екологічних стежок у межах парків та лісових масивів, які здатні забезпечити потребу містян у відпочинку у природних умовах. Парк «Нивки» з огляду на гарну транспортну доступність, наявність відповідної інфраструктури та різноманітність ландшафтів володіє сприятливими умовами для забезпечення відпочинку місцевих жителів, а створення екостежки дозволить оптимально використовувати наявні ресурси, сприятиме поширенню знань про місцеву природу серед відвідувачів парку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи створення екологічних стежок наведені у працях О. Дмитрука, В. Храбовченка, Я. Дідуха,

які були покладені в основу розробки проекту екостежкитериторією парку «Нивки».

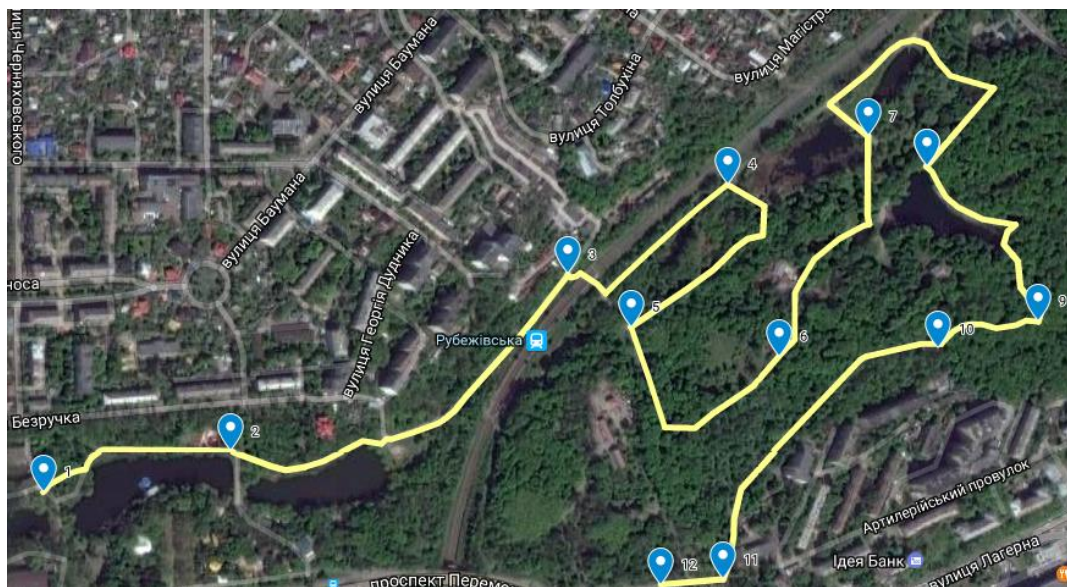
Метою статті є розкрити особливості організації активного відпочинку у парку «Нивки» засобами екотуризму.

Виклад основного матеріалу. Спроектowana екостежка знаходиться в межах території парку «Нивки». Це парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, розташований на території Шевченківського району міста Києва. Парк ділиться на 2 частини: західну і східну, які можна умовно розділити залізничними коліями і майже зниклою річкою Сирець. У безпосередній близькості до парку розташовані станції метро «Нивки» (у західній частині) і «Берестейська» (у східній частині). Загальна площа парку становить 60 га (західна частина – 15 га, а східна – 45 га). До 1991 року це були два різних парки зі своєю історією та особливостями.

Спроектowana екостежка має протяжність 3321 м (рис. 1), проходить територією обох частин парку. Даний маршрут може використовуватися для проходження школярами середньої і старшої школи, молоддю, дорослими, людьми похилого віку. Використання маршруту можливе у будь-яку пору року. За своїм призначенням екостежка є освітньо-краєзнавчою, рекреаційно-розважальною.

Маршрут починається з західної частини парку, неподалік від станції метро «Нивки». Західна частина парку була створена у 1954 році рішенням Жовтневої адміністрації. Тоді активно почалася велике будівництво: встановили дамби, вирили водойми. У 1991 році товариство «Парк Нивки» взяло парк Ленінського комсомолу в оренду на 25 років, об'єднавши обидві частини парку. Нині тут є кілька штучних водойм загальною площею 3 га, парк атракціонів, дитячі майданчики і музей циркового мистецтва. Також тут росте дуже велика кількість, для території таких розмірів, видів чагарнику і дерев – близько 70. Під час проходження маршруту можна побачити березу, дуб, клен, ясен, тую і безліч їх підвидів. Невелику частину насаджень складають яблуня,

слива, абрикос і шовковиця. Чагарник представлений барбарисом, бузком, калиною і карликової ялиною.

*Рис. 1. Схема екостежки «Красвиди Нивок»
(пояснення в тексті)*

Точка 1. Початкова точка маршруту розташовується біля будівлі так званого «Зеленого театру» - колишнього літнього театру «Ленінського комсомолу». Будівля була збудована ще 1958 року за проектом архітектора Л.М. Чуприна і розрахована на 2700 місць. На початку своєї кар'єри тут виступав психотерапевт Анатолій Кашпіровський. Далі рухаємося 80 м ґрунтовою стежкою у північно-східному напрямку (азимут 45°). Вийшовши на асфальтовану доріжку продовжуємо шлях на схід (азимут 92°) ще 170 м, щоб дістатися точки № 2. Даний шлях ми подолаємо північним берегом ставка. Ділянка гарно облаштована – тут встановлені лавочки, урни для сміття.

Точка 2. Біля точки №2 починається ще один ставок, звідси відкривається вид на розташовані неподалік кафе «Парус», парк катамаранів. Продовжуючи наш маршрут у південно-східному напрямку (100°), пройдемо 95 м, потім змінимо напрямок на північний схід (азимут 67°), подолаємо ще 190 м і пройдемо біля невеликого струмка – це те, що залишилося від річки Сирець. Незважаючи на свої невеликі розміри, цей струмочок живить цілий каскад ставків, що простягаються уздовж всього парку Нивки. Через кілька метрів побачимо уявний кордон між західною та східною частиною парку у вигляді

залізничної колії та станції «Рубежівської». Щоб дістатися чергової точки нашого маршруту, пройдемо ще 240 м (азимут 35°).

Точка 3. Тут з південного боку біля залізничної колії зростає 300-річний віковий дуб. Дуб заповіданий як пам'ятник природи в кінці 1990-х років. Це дерево збереглося на дивному місці - в 15 метрах від колії Петрівської залізничної гілки, де заборонена будь-яка рослинність. Тим не менш, дерево зараз охороняється природно-заповідним фондом України. Подолавши 65 м (азимут 130°) і перетнувши залізничну колію, ми опинимося у східній частині парку. Раніше ця місцевість називалася «Васильчиківська дача» і була володіннями київського генерал-губернатора Іларіона Васильчикова. «Васильчиківська дача» представляла собою велику територію в 55 десятин землі з лісом, ставками, сіножатями і садом. Нове життя «Васильчиківської дачі» почалося в 1930-х роках, коли на цю місцевість звернула увагу партійна влада. Парк поруч з річкою Сирець був оточений глухим парканом і перетворений в спецдачі вищого партійного керівництва Києва. У 1962 році ця територія була передана місту, а сам парк перейменували в «Парк імені ХХІІ з'їзду КПРС» і відкрили для відвідування. У 1972 році парк отримав статус пам'ятки садово-паркового мистецтва і був перейменований в «Парк Нивки». Прямуючи далі по маршруту на південний схід (50°) 202 метрами пройдемо заболочену місцевість, утворену річкою Сирець.

Точка 4. На даній зупинці ми знову побачимо річку Сирець, але вже не у природному стані. Тут русло річки поміщено у колектор, подібно річці Либідь, у якому вона і протікає під залізничною колією. Продовжимо наш шлях, рухаючись 55 м у південно-східному напрямку (140 °) і потрапимо у горбисту місцевість, яка характерна для усієї східної частини парку. Для того щоб дістатися наступної точки нашого маршруту, змінимо напрямок на південно-східний (233°) і пройдемо ще 213 м.

Точка 5. Подолавши попередній шлях, ми опинимося на перехресті двох стежок. По одній із них ми продовжуємо маршрут, рухаючись асфальтованою стежкою у південно-східному напрямку (азимут 170°). Ідучи стежкою, ми

спочатку минемо ділянку, порослу молодими ясенями, а потім потрапимо до яру, утвореного колись річкою Сирець. Подолавши цю відстань (130 м), дістанемося до східців, якими пройдемо ще 145 метрів (азимут 55°) вздовж фруктовому саду.

Точка 6. Минувши попередній шлях, підійдемо до таємничої будівлі. Ця будівля є колишньою дачею київського генерал-губернатора Іларіона Васильчикова. В різні часи її власниками були політичні діячі П.П. Любченко, Л.М. Каганович, Н.С. Хрущов, Д.С. Коротченко. З моменту побудови будівля змінювала своє призначення, поки не прийшла у запустіння. Рухаючись далі (23°), через 103 метри дістанемося до ресторану «Родео». Від ресторану рухаємося бруківкою 115 м у північно-східному напрямку (40°), поки не дістанемося ділянки з клумбами, звідки відкривається вид на ставки східної частини парку. Тут, змінивши напрямок на північний (азимут 15°), спустимося за допомогою сходів по схилу, подолавши відстань 100 м, щоб дістатися чергової точки нашого маршруту.

Точка 7. Звідси відкриється гарний вид на поруч розташовані ставки. Один зі ставків майже позбавлений рослинності, а інший поріс очеретом. Взагалі площа створених ставків у східній частині парку становить 2 га. З точки №7 рухаємося до ще одного ставка, який розташований неподалік. Для цього спочатку подолаємо 50 м, рухаючись між двома ставками у північно-західному напрямку (азимут 300°), потім змінюємо напрямок на північний схід (50°), і проходимо ще 140 метрів асфальтованою стежкою по берегу ставка. Для того щоб дістатися точки №8, подолаємо невелике підняття (133 метри, 128°), опинившись на закритій, порослій деревами ділянці, а після пройдемо ще 152 метри (азимут 222°).

Точка 8. Чергова зупинка нашого маршруту розташована перед ще одним ставком. Пішовши на південний схід (114°) і подолавши 145 метрів, пройдемо невелику огорожену ділянку з місцями для перепочинку біля джерела з питною водою. Від попередньої зупинки, пройшовши 50 м у південному

напрямку, дійдемо до сходів. Піднявшись сходами (100 метрів, азимут 145°), потрапимо до лісної місцевості.

Точка 9. Ліс парку Нивки – це природні, і штучні насадження, розташовані на 30 га площі. На точці №9 починається фінальна ділянка маршруту. Щоб дістатися наступної зупинки, подолаємо 135 метрів, рухаючись на захід (азимут 260°).

Точка 10. Опинившись на даній точці, ми побачимо ще один особняк. Він знаходиться у недобудованому стані, обнесений огорожею. Щоб продовжити маршрут, нам треба 255 метрів рухатися асфальтованою доріжкою, яка повертає на південний захід (225°). Пройшовши даний шлях, з північно-західної сторони побачимо садову ділянку, у якій переважають насадження яблуневих дерев. Прямуючи вздовж фруктового саду 100 метрів у південно-західному напрямку (азимут 300°), дістаємося яру з північно-західної сторони, біля якого побудували ресторан «Біля яру». Для того, щоб дістатися точки №11, треба зробити поворот на південь (182°) і асфальтованою дорогою пройти 108 метрів.

Точка 11. На цій точці ми повертаємося до ділянки із міською забудовою. Рухаючись до останньої точки маршруту (азимут 255°, 50 метрів), ми побачимо місце, де тривалий час знаходився пам'ятник Д.С. Коротченко – радянського партійного і військового діяча часів Великої Вітчизняної війни, одного з організаторів партизанського руху в Україні, яке внесло значний вклад в розгром фашизму. Пам'ятник було відкрито в 1974 році. У 2015 році, в ніч на 27-ме травня пам'ятник був знесений, разом з пам'ятником «комсомольцям 20-х років».

Точка 12. Підійшовши до станції метро «Берестейська», ми завершуємо маршрут парком «Нивки».

Висновки. Створення екологічної стежки у парку «Нивки» сприятиме організації краєзнавчої, екологоосвітньої діяльності, активного відпочинку та рекреації в умовах паркової зони. Вона може бути використана для проведення екскурсій, квестів, навчальних прогулянок для школярів та студентів численних

середніх та вищих навчальних закладів, що розташовуються у безпосередній близькості до парку (гімназія №154; спеціалізована школа №73; гімназія № 172 «Нивки»; середня загальноосвітня школа № 163 імені М. Кирпоноса; спеціалізована школа з поглибленим вивченням англійської мови № 82 ім. Т.Г.Шевченка; Коледж економіки, права та інформаційних технологій; Коледж Інформаційних Технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету). Подальші перспективи полягають у безпосередній апробації і використанні даної екостежки на практиці.

1. *Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. Екотуризм. Навч. пос. – К.: Альтерпрес, 2009. - 358 с.*
2. *Киев: Энциклопедический справочник / Под редакцией Кудрицкого А. В. — 2-е изд. — Киев: Главная редакция Украинской Советской Энциклопедии, 1985. — 759 с., ил.*
3. *Киев: Архитектурно-исторический очерк / Шулькевич М. М., Дмитренко Т. Д.- 6-е изд., перераб. и доп.-Киев : Будівельник, 1982.- 448 с.*

ПРОЕКТ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ «INTERMEZZO»

У статті представлено проект еколого-пізнавальної стежки територією Теремківського лісу.

Ключові слова: рекреаційний маршрут, екологічна стежка, рекреація, піший маршрут.

ПРОЕКТ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ТРОПЫ «INTERMEZZO»

В статье представлен проект эколого-познавательной тропы территории Теремковского леса.

Ключевые слова: рекреационный маршрут, экологическая тропа, рекреация, пеший маршрут.

PROJECT OF THE ECOLOGICAL TRAIL «INTERMEZZO»

The article presents the design of ecological trail through Terevkivskyu forest.

Keywords: recreational trails, ecological trail, recreation, hiking route.

Актуальність дослідження. Збільшення розмірів, рівня розвитку та можливостей великого міста призводять до того що кількість зелених насаджень постійно скорочується. Досить часто трапляється так, що навіть природоохоронні території піддаються незаконній вирубці. Досвід розвинених країн засвідчує, що дієвим засобом у боротьбі такими негативними виявами незбалансованого природокористування є екологічний туризм [3].

Екотуризм успішно розвивається в багатьох країнах і приносить їм чималий прибуток, а огляду на те, що нині спостерігається погіршення екологічної ситуації у багатьох традиційно рекреаційних зонах світу через неконтрольований ріст рекреаційного навантаження та надмірну концентрацію туристів, посилюється зацікавленість екологічним туризмом. Все частіше проводяться рекламні заходи й екотури, які включають відпочинок та проведення часу в природному середовищі, при цьому не забруднюючи його й

не наносячи йому шкоди.

Метою статті є розкриття особливостей створення на території лісу екскурсійно-пізнавального маршруту екологічного спрямування, який би був у спрямований на виховання природотолерантної поведінки в навколишньому природному середовищі.

Аналіз наукових публікацій. Теоретичні та методологічні засади проектної діяльності з організації маршрутів екологічної спрямованості закладені в працях науковців Дмитрук С.В., Дмитрук О.Ю., Дідух Я.П., Єрмоленко В.М. та інші.

Виклад основного матеріалу. Теремківський ліс – одна із своєрідних, збережених у відносно природному стані ділянок національного природного парку «Голосіївський», що розміщується у забудованому масиві Теремки. В історичному відношенні ця місцевість мало вивчена. Житловий масив Теремки розташований на південній околиці Києва – між Голосієвим, Феофанією і Жульями. Поділяється на житлові масиви Теремки-I (вздовж вулиць Глушкова і Заболотного), Теремки-II (між Кільцевою дорогою і озерами поблизу вул. Костичева) і приватну забудову (вул. Чабанівська, де збереглися будинки кін. 19 – поч. 20 ст.).

Сучасна назва цього лісового масиву, пов'язана з назвою житлового масиву Теремки. Також ця територія відома з середньовіччя як володіння Софійського монастиря. З 1867 вона у власності київської міської влади.

Теремківський ліс – це ділянка дубово-грабових, дубових лісів із значною домішкою в деревостані черешні, місцями липи серцелистої та ясена звичайного, а також різних видів кленів. Характерною особливістю цього масиву є наявність лісових полян, що надає мальовничості ландшафтам та відзначається значним рекреаційним потенціалом.

Розташування Парку в межах м. Києва обумовлює постійний вплив рекреаційного навантаження численних міських рекреантів на стан природних комплексів, в тому числі і фауністичних. Значна кількість цінних біоценозів парку доволі сильно трансформована антропогенними факторами, дія яких

зростає з кожним роком. Це, в першу чергу, негативно впливає на стан стенотопних видів, які не виробили механізмів пристосування до мешкання у змінених людиною біотопах – більшість таких видів зараз є рідкісними або зустрічаються спорадично. Інші, більш широко розповсюджені та пластичні види (за винятком хіба що синантропних) також відчувають на собі негативну дію антропогенного тиску.

Найбільший вплив антропогенного, в першу чергу, рекреаційного, навантаження спостерігається на Голосіївській ділянці парку. Особливо страждає тваринний світ відносно невеликих (до 100 га) урочищ Бичок та Теремки, які з усіх сторін оточені забудовою та автомобільними шляхами, тобто практично ізольовані від інших лісових масивів. Окремі ділянки згаданих урочищ знаходиться на IV і вищих стадіях дигресії. Це відбивається на стані фауни, що підтверджується відсутністю тут рідкісних видів – з представників хребетних більш-менш звичайними залишаються лише широко розповсюджені горобині птахи, гніздування яких пов'язане із середніми та верхніми деревними ярусами.

Отже, екологічна стежка має протяжність 2025 метрів (Рис. 1). Час проходження маршруту складає приблизно одну годину.

Точка № 1. Починається стежка на ділянці насадження робінії звичайної, що знаходиться недалеко під експериментальної бази Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАПУ. Найбільш поширена тут робінія звичайна – адвентивна рослина із Північної Америки, завезена в Україну у 1822 році. Швидко поширилась в озелененні як декоративне, медоносне дерево, яке добре збагачує та закріплює ґрунти. В Теремках займає значну площу, розміщується локально, біля траси.

Точка № 2. (Азимут 204°, відстань до точки – 109 м.) Далі стежка веде нас в шати природних лісових насаджень. Нас супроводжують ділянки дубово-грабових лісів, в деревостані яких можна побачити липу серцелисту, яка утворює значну частку лісу та багато інших дерев. Біля стежки нас вітають старі дерева черешні, які є характерними і найчисельнішими саме в цьому

масиві. Черешня є гарно квітуче, цінне дерево, яке в Україні поширене переважно в західних регіонах, включаючи Карпати. Ці дерева в Теремківському лісі мають добру життєву форму, окремі дерева досягають висоти 25 м, квітують, плодоносять. Смачні плоди черешні, що знаходяться у високій кроні дерева, ласують ними переважно птахи.

Рис.1. Схема маршруту екологічної стежки «Intermezzo»

Точка № 3. (Азимут 233° , відстань до точки – 99 м.) І ось перед нами відкривається витягнута, розгалужена лісова поляна. Своєрідна краса узлісся, відкритих лучних ділянок з квітучим різнотрав'ям зачаровує відвідувачів. Саме лучні екотопи населяють різноманітні метелики, комахи. Тут також можна побачити і інших птахів, ніж у лісі.

Точка № 4. (Азимут 198° , відстань до точки – 98 м.) Крокуючи далі, ми потрапляємо в заліснену ділянку, що розділяє поляну – «сідловину». Тут, крім типових дерев – дуба, граба, черешні, можна побачити білокору березу, різні види кленів, поруч ділянка червоного дуба (північно-американський вид), який тут добре прижився та має тенденцію до поширення. Тут зустрічається дикий виноград п'ятилистий, який стелеться по землі та піднімається на дерева на висоту 5-7 м. Прислухаємося до співу птахів. За цією «сідловиною» знову

потрапляємо на другу частину лісової поляни, яка характеризується більшим зволоженням.

Точка № 5. (Азимут 119°, відстань до точки – 218 м.) Тут можна побачити чарівні жовті квіти півників болотних, а також більш рідкісні – блакитні квіти півників сибірських (Червона книга України). В більш зниженій частині поляни розміщуються зарості верб та калини – улюблені рослини українського народу. Закінчилась поляна і ми потрапляємо в саме серце Теремківського лісу.

Точка № 6. (Азимут 189°, відстань до точки – 341 м.) Вас вітають велетні – дуби, яких тут досить багато. Це дубовий ліс. Такі ліси в Україні стають все більш рідкісними і охороняються державою (Зелена книга України). Саме на цих ділянках можна познайомитись з купинами трав, які зростають в цих лісах – копитняк європейський, підмаренник запашний, біля самої стежки зростає лісова орхідея – зозуліні сльози яйцевидні (Червона книга України), найбільша популяція якої в парку збереглась саме в Теремківському лісі. Весною ці ліси прикрашає медунка темна, яка утворює мальовничий килим.

Точка № 7. (Азимут 94°, відстань до точки – 274 м.) Мандруючи далі залісненою частиною стежки, можна спостерігати, як небагато збереглося чистих дубових насаджень. Деревостан стає більш змішаним. На більш освітлених ділянках значну домішку становить береза, зустрічається ясен звичайний та інші породи дерев. Мальовничі лісові ділянки наповнені співом пташок, та різних видів комах тощо. Познайомившись із лісовим біологічним різноманіттям центральної частини масиву, по стежині ми знову виходимо на лісову галявину.

Точка № 8. (Азимут 18°, відстань до точки – 435 м.) Крислаті дуби, які розкидані по галявині, надають їй особливої привабливості. Тут поєднуються на відкритих ділянках – лучні трави, а під дубами – лісові. На цій поляні можна відпочити, провести екологічні ігри. Варто згадати все побачене, відмітити, що найбільше вразило кожного на цій стежині. Відпочивши, ми крокуємо далі.

Точка № 9. (Азимут 16°, відстань до точки – 165 м.) Йдемо дубово-грабово-кленовим лісом і спостерігаємо поширений нині лісовий ценоз з

переважанням розрив-трави дрібноквіткової, що утворився під впливом діяльності людини. Цим лісом ми виходимо до початку стежки.

Повернення до початкової *Точки № 1*. (Азимут 331°, відстань до точки – 286 м.) Ми побачили все різноманіття Теремківського лісу. І знову опинились в стартовій точці.

Висновок. Урочище Теремки – значно порушена ділянка. Основні види антропогенного впливу – нерегульована рекреація та прохід людей між с. Новосілки та житловим масивом Теремки. В північній частині урочища дуже густа мережа стежок. Коли ґрунт вологий, вони стають мало прохідними і люди йдуть по їх краю, розширюючи їх. Ширина деяких стежок досягає 10 м. Необхідне впорядкування цих стежок (створення твердого покриття на одних і перекриття інших). Південна частина урочища збережена значно краще.

Фауна урочища «Теремки» представлена переважно видами, типовими для листяного лісу з чагарниковими заростями. Але тут зустрічається й чимало видів-синантропів, які мешкають на території прилеглих до лісу житлового масиву, дачного поселення та с. Новосілки, а урочище відвідують у пошуках їжі. Перебування деяких з цих синантропів на території урочища поки що не підтверджено, але є теоретично можливим (житлові будівлі розташовані майже впритул до лісу), тому такі види теж були включені до загального списку.

На території загалом відмічено 73 види хребетних тварин, з них видів: земноводних – 5, плазунів – 3, птахів – 46, ссавців – 19. Флора також є досить різноманітною та своєрідною. Тут зустрічаються червонокнижні рослини, а саме: лілія лісова, зозулині сльози яйцевидні, гніздівка звичайна.

Отже ліс має досить високий природно-рекреаційний потенціал. Обладнання й популяризація екостежки, та її правильне використання, є запорукою збереження цього унікального природного комплексу посеред великого міста. Також важливим завданням цієї стежки є вихованню природотолерантної поведінки міських мешканців та формування культури активного відпочинку в навколишньому природному середовищі.

1. Дмитрук О.Ю. *Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу.* – Навчальний посібник. – К.:Альтерпрес, 2004. – 192 с. 56
2. Дідух Я. П., Єрмоленко В.М., Крижанівська О.Т. та ін. *Екологічна стежка (методика, організація, характеристика модельної стежки «Лісники»)* (під ред. д-ра біол. наук, проф. Я.П. Дідуха). – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 88с.
3. Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. *Екотуризм: Навчальний посібник.* – К.: Альтерпрес, 2009. – С. 74-85

МЕТОДИКА РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ З МЕТОЮ РЕКРЕАЦІЮ ТА ТУРИЗМУ

В статті запропонована власна методика рекреаційного районування території з використанням природних та історико-культурних ресурсів, а також вже наявної туристичної інфраструктури.

Ключові слова: районування, методика, туристична інфраструктура, рекреація.

МЕТОДИКА РАЙОНИРОВАНИЯ ТЕРРИТОРИИ С ЦЕЛЬЮ РЕКРЕАЦИИ И ТУРИЗМА

В статье предложена методика рекреационного районирования территории с использованием природных и историко-культурных ресурсов, а также уже имеющейся туристической инфраструктуры.

Ключевые слова: районирования, методика, туристическая инфраструктура, рекреация.

THE METHOD FOR PURPOSE ZONING OF RECREATION AND TOURISM

There are a technique recreational zoning by using of natural, historical and cultural resources, and also a tourism infrastructure in this article

Keywords: zoning, methods, tourist infrastructure, recreation.

Актуальність дослідження. В сучасних умовах кризи туризм може стати однією з ключових ланок економіки України, але для його розвитку потрібні чималі інвестиції в найбільш перспективні області чи навіть райони. На сьогоднішній день запропоновано безліч методик рекреаційного чи туристичного районування території для визначення найбільш атрактивних для туризму та рекреації територій, проте жодна з них не є загальноприйнятою.

Мета. Розробка авторської методики районування території з метою рекреації та туризму, а також її апробація на прикладі Подільського району.

Аналіз наукових публікацій. Теоретичні підходи та принципи районування території з метою рекреації та туризму розкриті в роботах В. С. Преображенського (під керівництвом якого і була розроблена перша схема рекреаційного районування території Радянського Союзу), І. Д. Родічкіна, І. І. Пірожника, М. С. Мироненко, М. П. Крачила, О. О. Бейдика та інших.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям «районування» розуміють поділ будь-якої території чи акваторії на певні частини, які відрізняються між собою за тими чи іншими ознаками. Існує багато видів районування, які залежать саме від мети поділу території та ознак які для цього використовуються. Таким чином виділяють: економічне, фізико-географічне, кліматичне, етнографічне, рекреаційне, гідрологічне тощо.

Рекреаційне районування – це процес поділу певної країни, регіону світу чи всієї планети на таксономічні одиниці з помітною своєрідною спеціалізацією рекреаційного господарства, певним поєднанням рекреаційних ресурсів, власною стратегією розвитку рекреації і туризму. Наслідком рекреаційного районування є виокремлення і відповідне картографування рекреаційних районів.

Основою для відокремлення різних регіонів, районування тієї чи іншої частини нашої планети або окремої країни є відмінності одних територій від інших. За найзагальнішими критеріями ці відмінності можна об'єднати в три групи: природні, історичні і соціально-економічні.

Природні відмінності визначаються певними геологічними, географічними та біологічними особливостями окремих частин Землі.

Для виокремлення певних регіонів в рекреаційній географії, окрім природних чинників, значну роль відіграють і історичні.

З часом окремі регіони світу чи певної навіть певної країни почали все суттєвіше відрізнятися один від одного вже не тільки природними чи історичними, а насамперед економічними умовами та трудовими ресурсами, що також відіграє значну роль при рекреаційному районуванні.

Обґрунтований і раціональний поділ усього світу або його окремих складових на просторово-територіальні частини базується на теорії районування або регіоналізації. Ця теорія дає змогу науково обґрунтувати виокремлення регіонів, які об'єктивно відіграють значну роль як у цілому на планеті, так і на окремих континентах або в межах тих чи інших країн.

Ознаки за якими виділяють рекреаційні таксони: характер і ступінь розвитку рекреаційної спеціалізації, рівень рекреаційної освоєності території, рекреаційні ресурси та їх територіальні комбінації, наявність рекреаційного вузла (ядра), економічні та виробничі зв'язки рекреаційної галузі із іншими галузями тощо [5].

Виділяють такі форми районування:

- інтегральне (систем взаємозв'язку суспільства та природи). Інтегральне районування відображає просторову взаємодію всіх компонентів суспільно-географічних комплексів на певній території.

- загальне районування охоплює природу й усе народне господарство певної країни з усіма його галузями та зв'язками.

- комплексне (фізико-географічне, економіко-географічне та інше);

- галузеве (кліматичне, геоморфологічне);

- загальнонаукове;

- прикладне (для вивчення природних процесів та господарських рекомендацій);

- дедуктивне («зверху»);

- індуктивне («знизу»);

- індивідуальне (виділення неповторних контурів);

- типологічне (об'єднання за певними загальними властивостями) [1].

В результаті районування виділяють певні одиниці, які називають райони (рідше регіони), які в свою чергу можуть поділятися на одиниці, що мають менший таксономічний ранг. Такі ієрархічні системи таксономічного поділу переважно використовуються для районування великих територій або ж для детального районування малих за площею територій. Так наприклад, О. Бейдик

в основу рекреаційно-туристичного районування поклав чотириступеневу ієрархічну систему таксономічних одиниць: макрорайон → мезорайон → підрайон → мікрорайон. Кожна наступна таксономічна одиниця входить як складова до попередньої. Таким чином, макрорайон складається з мезорайонів, а ті у свою чергу з підрайонів і т.д. [5].

Процес рекреаційного районування в загальному вигляді можна поділити на такі етапи:

1 етап— існує неосвоєна, але стратегічно важлива для соціокультурної системи (СКС) територія з потенційними рекреаційними ресурсами;

2 етап — починається швидке зростання нового рекреаційного району. Рекреація привертає велику кількість населення, яке освоюється в новому районі і залишається там постійно жити. У регіон інвестуються могутні засоби, створюється спеціалізована рекреаційна інфраструктура, орієнтована на обслуговування всієї СКС;.

3 етап — після досягнення високого рівня соціокультурного освоєння, наступає період зниження рекреаційної популярності району;

4 етап — стабілізація і переорієнтація рекреаційного району. Рекреаційні райони дуже рідко повністю втрачають свої первинні функції, і те, що розвивається з часом поліфункціональність, ніколи остаточно це витісняє рекреацію [4].

Перші ґрунтовні схеми районування розробив В. С. Преображенський, який поділив СРСР на 4 зони, складовими яких були 19 рекреаційних районів і лише 4 рекреаційні райони в межах України (Кримський, Одеський, Азовський прибережний, Дніпровсько-Дністровський)

І. Д. Родічкін у 1978 році поділив територію України на 9 регіональних рекреаційних систем: Київсько-Дніпровську, Волинську, Сіверсько-Донецьку, Придніпровську, Приазовську, Одесько-Чорноморську, Дністровсько-Бузьку, Карпатську та Кримську.

І. І. Пірожник у 1985 році на території України виділив 2 рекреаційні райони (Дніпровсько-Дністровський, Південний) і 6 підрайонів (Київсько-

Дніпровський, Харківсько-Донецький, Карпатський, Кримський, Одеський, Азовський).

М. П. Крачило у 1987 році виділив 5 туристських районів: Кримський, Одеський, Азовський, Дніпровсько-Дністровський, Карпатський.

У 1996 році Крачило М., Попович С., Федоренко Н. на основі вивчення природно-кліматичних, історико-культурних, соціально-економічних ресурсів і умов, а також тодішньої спрямованості та перспективності розвитку туристично-рекреаційної діяльності в Україні запропонували районування території країни на 7 рекреаційно-туристичних регіонів: Карпатський, Волино-Тернопільський, Житомирсько-Вінницький, Київський регіон, Харківський та Дніпровсько-Донецький регіон.

У 1997 році Бейдиком О. О. та Ляшенком Д. О. було запропоновано рекреаційно-туристичне районування України, яке включало 6 районів: Карпатський, Полісько-Подільський, Київсько-Дніпровський, Донецько-Дніпровський, Причорноморський і Кримський.

Згідно зі схемою рекреаційно-туристичного районування України, розробленою Смалем І. В. у 2004 році, країна поділена на 5 рекреаційно-туристичних макрорайонів і 9 районів мезорівня. Поліський, до складу якого входять два райони мезорівня - Столичний і Волинський; Західній, у межах якого виділено Карпатський і Подільський мезорайони; Центрально-Східний із Придніпровським, Слобожанським і Донецьким мезорайонами; Приморський де виділено Приазовський і Причорноморський мезорайони; Кримський.

О. Бейдик у 2001 році розробив рейтингове ресурсно-рекреаційне районування, за яким виокремив п'ять ресурсно-рекреаційних районів нашої держави. Таким чином дуже високий рейтинг має Причорноморський ресурсно-рекреаційний район (АРК, Одеська, Миколаївська і Херсонська області). Високий рейтинг отримав Карпатсько-Подільський район (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Тернопільська, Хмельницька і Вінницька області) має високий рейтинг. Середній рейтинг характерний для Полісько-Столичного району (Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська,

Чернігівська, Полтавська, Черкаська області). Харківському ресурсно-рекреаційному району (Харківська і Сумська області) властивий низький рейтинг. Найнижчий рейтинг має Придніпровсько-Донецький район (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Донецька і Луганська області).

На основі аналізу вже існуючих методик рекреаційного районування було розроблено найбільш універсальну і узагальнену методику районування території з метою рекреації та туризму. Районування буде проводитися на основі адміністративно-територіального поділу країни.

Для проведення районування був обраний метод бальної оцінки (від 1 до 5).

Нехай найбільше значення по будь-якому з показників (найбільше в певному регіоні) буде **X**, а найменше = **0**, тоді:

$$5 \text{ балів} = [X \dots X * 0,8)$$

$$4 \text{ бали} = [X * 0,8 \dots X * 0,6)$$

$$3 \text{ бали} = [X * 0,6 \dots X * 0,4)$$

$$2 \text{ бали} = [X * 0,4 \dots X * 0,2)$$

$$1 \text{ бал} = [X * 0,2 \dots 0]$$

Критерії за якими буде проводитися рекреаційне районування:

I. Наявність природних туристсько-рекреаційних ресурсів:

- 1) Середні температури липня, °С;
- 2) Середні температури січня, °С;
- 3) Товщина снігового покриву, см;
- 4) Відстань від обласного центру до найближчого моря із сприятливою температурою для купання (>17°С), км;
- 5) Площа гідрологічних ресурсів (озера, річки, водосховища), км²;
- 6) Особливості рельєфу;
- 7) Кількість печер;
- 8) Кількість бальнеологічних ресурсів
- 9) Площа лісів, км²;
- 10) Площа об'єктів ПЗФ.

II. Наявність історико-культурних ресурсів:

- 11) Кількість історико-культурних об'єктів;
- 12) Кількість подій (фестивалі, карнавали).

III. Соціально-економічні ресурси:

- 13) Кількість номерів в готелі на 10 000 жителів;
- 14) Кількість місць в санаторіях та пансіонатах з лікуванням;
- 15) Кількість зайнятих в туризмі.

Для ряду критеріїв, за максимальне можливе значення (тобто X) буде братися найбільший показник серед усіх регіонів країни.

Такий метод буде використовуватися для таких показників:

- Площа гідрологічних ресурсів (озера, річки, водосховища);
- Кількість печер;
- Кількість бальнеологічних ресурсів;
- Площа лісів;
- Площа об'єктів ПЗФ;
- Кількість історико-культурних об'єктів;
- Кількість подій (фестивалі, карнавали);
- Кількість санаторіїв;
- Кількість зайнятих в туризмі;
- Кількість номерів в готелі.

Для ряду критеріїв, за максимальне можливе значення (тобто X) буде братися максимальний сприятливий показник:

- Середня температура липня: $X=25^{\circ}\text{C}$;
- Середня температура січня: $X=-10^{\circ}\text{C}$;
- Товщина снігового покриву: $X=50$ см.

Для одного з критеріїв, а саме для «відстані від обласного центру до найближчого моря із сприятливою температурою для купання ($>17^{\circ}\text{C}$)» за максимальне можливе значення (тобто X) буде братися найбільший показник серед усіх регіонів країни, проте оцінка буде розраховуватися навпаки:

$$1 \text{ бал} = [X \dots X * 0,8)$$

$$2 \text{ бали} = [X*0,8 \dots X*0,6)$$

$$3 \text{ бали} = [X*0,6 \dots X*0,4)$$

$$4 \text{ бали} = [X*0,4 \dots X*0,2)$$

$$5 \text{ балів} = [X*0,2 \dots 0]$$

Щодо оцінки особливостей рельєфу, то для найбільш об'єктивного результату варто використовувати гіпсометричну оцінку рельєфу (табл. 1):

Таблиця 1

Гіпсометрична оцінка рельєфу

Рейтинговий бал	Тип рельєфу
5	наявні всі висотні пояси, але з переважанням низько- та середньогір'я (більше 50%); середні висоти гірських масивів становлять до 2000м
4	височинно-низовинний (височини становлять більше 50%); наявність кряжів, хребтів, гірських масивів
3	низовинно-височинний (височини становлять не більше 50%); спостерігається наявність високих рівнин, кряжів, хребтів, гірських масивів
2	низовинний (низовини не більше 75%); наявність височин
1	низовини (75% і більше)

В кінці, коли показники по кожному з критеріїв будуть отримані, сумуємо їх, і, відповідно, визначаємо рівень придатності території для розвитку туризму:

0-15 балів – не сприятлива територія для розвитку туризму

15-30 балів – мало сприятлива для розвитку туризму територія

30-45 балів – відносно сприятлива для розвитку туризму територія

45-60 балів - сприятлива для розвитку туризму територія

60-75 балів – найсприятливіша для розвитку туризму територія

Для прикладу проведемо районування на основі Подільського району, та розглянемо Тернопільську, Хмельницьку та Вінницьку області.

Таблиця 2

Показники для туристсько-рекреаційного районування

№ показника	Тернопільська область	Хмельницька область	Вінницька область
1	+19°C	+19°C	+20°C
2	-5°C	-5°C	-4°C
3	11,1 см	10,7 см	11,4 см
4	665 км	551 км	424 км
5	1844 км ²	2660 км ²	2256 км ²
6	4 бали	4 бали	4 бали
7	12	5	0
8	10	8	6
9	1964 км ²	2859 км ²	3626 км ²
10	1231,2 тис га	328,5 тис. га	66,1 тис. га
11	4155	2999	4305
12	23	30	26
13	1474	1094	674
14	450	1700	4900
15	6000	5500	7500

Таблиця 3.

Зведена оцінка туристсько-рекреаційного районування

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Всього
Тернопільська область	4	3	2	1	4	4	5	5	3	5	5	4	5	2	4	56
Хмельницька область	4	3	2	1	5	4	3	4	4	2	4	5	4	1	4	50

Вінницька область	4	2	2	2	5	4	1	3	5	1	5	5	3	5	5	52
----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----------

Отже, на основі районування Подільського регіону, можна стверджувати що всі три області (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька) мають сприятливі умови для розвитку туризму. За фінансування та належного управління туризм має всі шанси стати однією з провідних галузей в економіці цих областей.

Висновки. Отже, на основі аналіз підходів, принципів районування території України, що проводилися іще в 60-их роках минулого століття, була запропонована власна методика туристсько-рекреаційного районування території. В основі даної методики використовується бальна оцінка по 15 показниках, які розкривають природні, історико культурні та соціально економічні ресурси території. Дана методика дозволяє виявити перспективність інвестування в туристсько-рекреаційну сферу певної території.

1. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України. Навчальний посібник. –К.: Альтерпрес, 2011. – 458с.
2. Головне управління статистика у Вінницькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>
3. Головне управління статистика у Хмельницькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua>
4. Кусков А. С., Голубева В. Л., Одинцова Т. Н. Рекреационная география: Учебно-методический комплекс / - М.: Флинта: МПСИ, 2005. - 496 с.
5. Масляк П.О. Рекреаційна географія. Навчальний посібник. - К.: Знання, 2008. - 343 с.
6. Міністерство закордонних справ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
7. Особливості історико-культурної складової рекреаційного комплексу Хмельниччини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/0143tananas.pdf>
8. Тернопільська обласна державна адміністрація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oa.te.gov.ua/main/ua/news/detail/110711.htm>

УДК: 711.445 (430+477)

Доля Ю., Гринюк О.

*АНАЛІЗ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ СПРАВИ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ КУРОРТІВ БАДЕН-БАДЕН ТА ТРУСКАВЕЦЬ)*

У даній статі розкриті основи санаторно-курортної галузі. Проаналізовано стан розвитку найбільш відомих курортів Німеччини та України – Баден-Бадена та Трускавця.

Ключові слова: санаторно-курортна галузь, Баден-Баден, Трускавець.

Доля Ю., Гринюк О.

*АНАЛИЗ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ДЕЛА ГЕРМАНИИ И УКРАИНЫ
(НА ПРИМЕРЕ КУРОРТОВ БАДЕН-БАДЕН И ТРУСКАВЕЦ)*

В статье рассмотрены базовые понятия санаторно-курортного дела. Проанализировано развитие наиболее известных курортов Германии и Украины – Баден-Бадена и Трускавца.

Ключевые слова: санаторно-курортное дело, Баден-Баден, Трускавец.

Dolia J., Griniuk

*OF ANALYSIS OF THE HEALTH RESORT OF
GERMANY AND UKRAINE (FOR EXAMPLE, BADEN-BADEN AND
TRUSKAVETS)*

In this article, the basic concepts of SPA treatment are explored. The state of development of the most famous resorts of Germany and Ukraine was analyzed (accordingly Baden-Baden and Truskavets).

Keywords: SPA treatment, Baden-Baden, Truskavets.

Актуальність дослідження. У сучасному світі все більша і більша кількість людей приділяє увагу своєму здоров'ю. Стан здоров'я, на сьогодні, є не лише проблемою кожної окремої людини, а й держави загалом. І саме держава несе відповідальність за здоров'я своєї нації. Найефективнішим способом зміцнення та відновлення здоров'я є санаторно-курортне лікування, основою якого є різноманітні природні лікувальні фактори (мінеральні води, клімат, грязі тощо). Україна багата на різні види лікувальних ресурсів. В нашій країні санаторно-курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації. Але

на сьогодні ми можемо спостерігати погіршення стану здоров'я населення в Україні. Цей фактор має стати передумовою для покращення стану санаторно-курортної галузі в нашій країні, шляхом дослідження функціонування її у країнах, де вона розвивається на досить високому рівні.

Метою статті є аналіз функціонування санаторно-курортної галузі України та Німеччини.

Аналіз попередніх публікацій. Питання санаторно-курортного лікування в Україні присвячено достатньо робіт, як медичного (санаторно-курортного лікування) напрямку так і плануванню та організації курортів. Щодо Німеччини, то з історією курорту Баден-Баден пов'язана історія курортної справи світу. Таким чином, в обидвох країнах накопичено достатньо матеріалу щодо санаторно-курортного лікування.

Виклад основного матеріалу. Санаторно-курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації як у світі так і в нашій державі. З XIX століття відомі кліматичні курорти Південного узбережжя Криму, бальнеологічні курорти Передкарпаття та Закарпаття, Поділля, Полтавщини, грязьові курорти Криму та Одещини, бурхливий розвиток яких припав на XX ст. Нині в Україні діє 45 курортів загальнодержавного та міжнародного і 13 курортів місцевого значення, де функціонує 544 санаторіїв та пансіонатів з лікуванням загальною одноразовою чисельністю понад 150 тисяч місць. Послуги санаторно-курортних закладів в Україні становлять майже 40% від загального обсягу діяльності туристської галузі. Країна має широку і різноманітну ресурсну базу, представлену майже всіма бальнеологічними типами мінеральних вод: вуглекислі; радонові; сульфідні; залізисті; бромні, йодобромні та йодні; кременисті; води з підвищеним вмістом органічних речовин; води без специфічних компонентів тощо. В Україні наявні також значні запаси гідромінеральних ресурсів. На 70 курортах відкрито 442 санаторно-курортні установи, які в лікувально-оздоровчому процесі використовують природні лікувальні ресурси, зокрема мінеральні води та лікувальні грязі. Але цими

лікувальними закладами поки що освоєно лише 8% експлуатаційних запасів мінеральних вод.

Сприятливі кліматичні умови для сезонних видів відпочинку зберігаються в Україні протягом 10-11 місяців, що дозволяє говорити про можливість майже цілорічного функціонування закладів. Найбільш сприятливими кліматичними умовами володіють гірські райони України: Карпати та Кримські гори. При цьому в Карпатах найбільш доцільно розвивати зимовий відпочинок, в горах Криму - літній, в Закарпатській області – цілорічний.

Основним видом послуг, які надаються на ринку санаторно-курортного комплексу є сукупність заходів направлених на оздоровлення людини. [1]

Послуги санаторно-курортних закладів у 2016 р. становили 45 % від загального обсягу діяльності туристичної галузі України.

На сьогодні в Україні існує розвинена мережа санаторно-курортних та оздоровчих закладів, яка нараховує більше 3 тис. суб'єктів, однак за даними Держслужби статистики, в країні зменшується кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів.

За період з 01.10.2010 по 30.10.2014 р. в Україні зменшилася кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням на 190 закладів та становить 320 закладів даного типу, відповідно і зменшилась кількість ліжок місць майже в два рази з 141 тисячі до 79 тисяч; кількість санаторіїв - профілакторіїв зменшилося на 116 і становить 118 закладів, кількість ліжок у них - 17 тисяч (19 тисяч - 2010 року); кількість будинків й пансіонатів відпочинку зменшилося на 200 закладів і становить 90, кількість ліжок в них зменшилася на 43 тисячі і станом на 2014 рік становила 17 тисяч; кількість баз та ін. закладів відпочинку за вказаний період збільшилася на 520 і складає 1400; кількість дитячих оздоровчих таборів зменшилася на 37 і становить 17342, кількість ліжок зменшилася на 3 тис. і становить 13 977. Основною причиною зменшення санаторно-курортних закладів є нестабільна фінансова ситуація на внутрішньому ринку країни. Відповідно до зменшення закладів лікування, зменшується і кількість людей, яким надаються послуги оздоровлення та лікування. Станом на кінець 2014

року в Україні діяло 58 курортів, які за своєю специфікацією здійснюють надання, як споріднених за своєю суттю і якостями послуги так і відмінні, що залежать від потреб споживача. [3]

Вагомим плюсом багатьох українських курортів є одночасне використання багатьох лікувальних факторів (клімату, мінеральних вод, лікувальних грязей, озокериту). Властивості природно-лікувальних ресурсів визначають медичний профіль курортів.

За медичним профілем в структурі українських санаторіїв переважають ті, які спеціалізуються на лікуванні:

- органів кровообігу – переважно заклади кліматичних та бальнеологічних курортів Одеської, Донецької, Київської областей;

- нервової системи – бальнеологічні, грязьові та кліматичні курорти Одеської, Донецької, Запорізької, Закарпатської областей;

- органів дихання приморські, бальнеологічні та спелеологічні курорти АР Крим, Донецької, Закарпатської, Одеської областей;

- органів травлення – бальнеологічні курорти Львівської, Закарпатської, Полтавської, Харківської областей;

- органів опорно-рухової системи – грязьові, бальнеологічні, приморські курорти АР Крим, Одеської, Запорізької, Донецької областей.

Німеччина має дуже гарну репутацію у сфері санаторно-курортного оздоровлення. Насамперед, вона відома всьому світу своїми бальнеологічними курортами з великим вибором послуг та бездоганним сервісом.

На території Німеччини розташовано більше 300 курортів. Найвідомішим курортом є Баден-Баден, який розташований в Шварцвальді («Чорному Лісі»). Тут біля 2000 років назад римляни відкрили гарячі термальні джерела, яких на сьогодні нараховується близько 20. Щорічно курорти Німеччини приймають більше 1 млн. чоловік. Профілактичні і реабілітаційні програми, які пропонуються німецькими кліматичними і бальнеологічними курортами, користуються попитом серед жителів Австрії, Франції, Бельгії, Люксембурга, США і Канади.

У долині Рейну є безліч мінеральних джерел, тому тут знаходяться знамениті бальнеологічні курорти: Вісбаден, Бад Зальціг, Бад Брайзіг, Бад Хеннінген, Бад Хоннуф, Бад Годсберг, Баден-Баден.

Розташування курорту визначає природні умови курорту та його клімат. Курорт Трускавець розташований у передгір'ї Карпат, у балці р. Воротище, на висоті 350-400 м над рівнем моря. Погодно-кліматичні умови курорту є сприятливими для розвитку санаторно-курортної діяльності. Найбільш сприятливі метеорологічні умови спостерігаються з ранньої весни і тривають до середини осені. Курорт знаходиться всього в 100 км від Львова та за 90 км від західного кордону України. Станом на 2014 рік чисельність населення міста становила 20 824 особи. Спеціалізацію міста як курорту підтверджує той факт, що 54 % всього працездатного населення зайняті в санаторно-курортній сфері і це обумовлено розвинутою рекреаційною інфраструктурою – 34 оздоровчих заклади (24 санаторії, 4 пансіонати з лікуванням, 1 пансіонат відпочинку та 2 пансіонати відпочинку), 2 бальнеозокеритолікарні на 8756 відвідувань в день, 2 бювети мінеральних вод з пропускною здатністю до 25000 відвідувань в день та 2 курортні поліклініки на 4320 відвідувань в день. Трускавецьке мінеральне родовище охоплює площу близько 9 км², на якій поширені багато типів мінеральних вод, зокрема: 1) питні мінеральні води “Нафтуса”, джерела № 1 (“Марія”), 2 (“Софія”), 3 (“Броніслава”), джерело № 12; 2) води для зовнішнього застосування: розсоли без специфічних компонентів, сірководневі мінеральні води й розсоли. Родовище “Нафтуса”, мінеральна вода якого видобувається на однойменній ділянці в центрі міста, є найбільш відомим і використовуваним.

Мінеральні води курорту застосовують при лікуванні захворювання нирок; урологічних захворюваннях, реабілітації постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС; захворюваннях шлунково-кишкового тракту; гепатобілітарної системи та при цукровому діабеті. В комплексі лікувальних факторів на курорті Трускавець також застосовують озокерит.

Важливе місце в характеристиці курорту відіграє транспортна доступність. Курорт Трускавець розташований за 9 км від м. Дрогобича, 95 км від обласного центру м. Львова автомобільними дорогами. Трускавець має пряме залізничне сполучення зі Львовом, Києвом, Харковом, Дніпропетровськом, а також автобусне зі Львовом, Кам'янець-Подільським, Чернівцями, Івано-Франківськом, Чортковом, Житомиром, Коломиєю, Тернополем, Бельцями та Кишиневом (Молдова), Перемишлем (Польща), Прагою (Чехія).

Основою курорту є санаторно-курортні заклади. На сьогодні Трускавець складається з 26 комфортних санаторіїв, 10 пансіонатів, 7 готелів, 6 вілл та 2 дитячі оздоровчі табори. [2]

Основу санаторно-курортної галузі складає ЗАТ “Трускавецькурорт”, до складу якого входять сім санаторіїв, а саме “Берізка”, “Весна”, “Каштан”, “Кристал”, “Алмаз”, “Рубін”, “Янтар” та вілли “Надія”, “Оксана”, “Марія” загальною місткістю 5194 місць, дві бальнеозокеритолікарні на 8756 відвідувань в день, 2 бювети мінеральних вод з пропускною здатністю до 25000 відвідувань в день та 2 курортні поліклініки на 4320 відвідувань в день. Рекреаційні послуги на курорті надають 5 SPA-центрів: «Мед Палас», «П'ятий океан», готельно-оздоровчий комплекс «Шале Грааль», готельний комплекс «Ріксос-Прикарпаття», санаторій «Женева». [8]

За унікальною методикою лікування хворих на церебральний параліч працює Міжнародна клініка відновного лікування під керівництвом доктора медичних наук, професора, Героя України Володимира Козявкіна, в якій щорічно проходять обстеження та лікування понад 2 тисячі пацієнтів з різних країн світу. [5]

Баден-Баден – маленьке курортне містечко, із всесвітньовідомим ім'ям. Населення міста станом на 2015 рік становило 54 160 осіб.

Насамперед, курорт відомий термальними джерелами, які містять хлорид калію, хлорид натрію, бромід натрію та інші мінерали. Курорт був заснований римлянами в III століття до н. е., і вже в IX столітті здобув всесвітню славу міжнародного лікувального курорту.

Вода із джерел застосовується для лікування захворювань суглобів, дихальної системи та інших хвороб. Також, на курорті лікують всі види захворювань опорно-рухового апарату, жіночі хвороби, проводять процедури з очищення організму, лікують ожиріння та різні порушення функцій залоз.

На сьогодні тут використовуються 20 мінеральних джерел, температура яких коливається від 56 °C до 68,8 °C. Чим більша глибина джерела, тим вища температура. Вода із джерел застосовується також для ванн, питного лікування, купання в басейнах, інгаляцій тощо. Клімат курорту м'який, помірно вологий.

В Баден-Бадені функціонує приблизно 50 готелів різної категорії (від п'яти зіркових до звичайних приватних вілл). Також, на території курорту діють численні клініки з сучасними методами лікування. Найвідомішими з них є клініка Макса Трюдінга, клініка Франца Денглера тощо. Лікувальні курси в Баден-Бадені призначені для таких захворювань як: хвороби опорно-рухового апарату (артрози, ревматичний артрит, спонділіт), загальна слабкість організму, порушення серцевої діяльності, обміну речовин, хронічні жіночі хвороби, хронічні респіраторні захворювання. Протипоказаннями для лікування на курорті є важкі форми серцево-судинних захворювань, варикозне розширення вен та відкриті рани. Відповідно до великої кількості захворювань, які лікують на курорті наявна велика кількість форм лікування: ванни, інгаляції з використанням хлоридно-натрієвої термальної води, лікувальна гімнастика в мінеральній воді, грязьові процедури, різноманітні види масажу, електротерапія, римо-ірландські бані, гідротерація, сауни. Також, на території курорту функціонує дитяча клініка університету Тюбінгена, які є однією з найкращих спеціалізованих педіатричних клінік в Німеччині. [4]

Щодо ресурсної бази курорту Баден-Баден то основу лікувальних природних ресурсів складають більше 20 термальних джерел мінеральних вод, температура яких сягає 68 °C. Джерела знаходяться на глибині від 1200 до 2000 м. Чим глибше розташоване джерело, тим вища температура води. На сьогодні 12 підземних джерел, які виходять на поверхню у підніжжя Флорентійської гори, дають близько 800 000 л води за добу (або ж 9 л за секунду), при цьому її

мінеральна частина складає 2400 кг, а температура коливається від 32 °С до 68,8 °С. На території курорту в 19 столітті було проведено три підземних тунелів, в яких протікала мінеральна вода. Найбільш потужною з них є свердловина Фрідріха, яка пропускає дві треті загальної кількості води за день та забезпечує водою басейни ревматологічної лікарні, відомі історичні купальні Фрідріхсбад та сучасний термальний комплекс Каракалатерми.

За даними геологічної служби Баден-Вюртемберга хімічний склад води зі свердловини Фрідріха є: вміст радону становить 10 Бк/кг, загальна мінералізація – 3032,31 мг/кг, температура- 64,6 °С, рН – 7,47. За бальнеологічним описом це фторовмісна, натрію-хлоридна, радонова, тепла, слаболугова мінеральна вода.

Баден-Баден розташований на південному-заході Німеччини, між північно-західною окраїною гірського масиву Шварцвальд та долиною Рейну.

Курортний комплекс міста складається зі старого збудованого в 19 столітті Фрідріхсбада та сучасного термального комплексу Каракалла. Фрідріхсбад відомий насамперед своїми римо-ірландськими банями. Їхнє функціонування полягає в повторюваній дії вологої пари та гарячого сухого повітря на організм людини, з чергуванням охолодження в басейнах з термальною водою різних температур та холодним душем. Римо-ірландська баня вважається найкращою формою бальнеотерапії.

На території курорту розташовані численні готелі та пансіонати з лікуванням, басейни. Термальний комплекс Каракалла є найбільш сучасним у Європі. Відкритий він був 1985 року.

Також, на курорті функціонує багато клінік. Найбільш відомою є клініка Макса Трюндіга. Тут застосовується індивідуальний підхід до кожного пацієнта та його захворювання. [5]

Окрім курортних лікарень в Баден-Бадені функціонують різні медичні центри: серцево-судинний центр Гернцбах/Шварцвальд, дерматологічний центр доктора Олівера Барсо, центр природної медицини та інші медичні клініки. Наприклад, користується популярністю серед відпочиваючих клініка

Франца Денглера, яка пропонує санаторно-курортну реабілітацію хворим із захворюванням системи кровообігу та серцево-судинної системи, порушення травлення, різноманітні процедури з ліквідації наслідків нещасних випадків. [6]

На сьогодні Баден-Баден є одним з елітних курортів Європи. Тут створений та функціонує природний заповідник, різні природні парки, розарій, поля для гольфу та спортивні клуби. На території Баден-Бадену свої послуги пропонують більше 50 готелів. [7]

Висновки. В сучасних умовах ринкового господарювання в санаторно-курортній справі України відбуваються структурні зміни, пов'язані, в першу чергу, з організаційно-управлінськими аспектами, а саме відбувається зростання комерціалізації послуг даної сфери, збільшення кількості приватних закладів, збільшення кількості пропозицій санаторно-курортного відпочинку.

На сьогоднішній день, основними факторами, які стримують розвиток ринку санаторно-курортних послуг в Україні можна назвати такі:

- негативний імідж українських курортних зон зі сторони іноземних туристів;
- слабка, а інколи відсутнє рекламне позиціонування українських курортів та послуг, які вони на-дають на міжнародному ринку туристичних послуг;
- слабо розвинута і застаріла санаторно-курортна інфраструктура, яка не може в повній мірі задовольняти сучасні потреби споживачів;
- низька якість послуг і недостатній рівень обслуговування, які надаються в курортних зонах в порівнянні з аналогічними показниками зарубіжних курортів;
- значна конкуренція на ринку, між санаторними закладами державного і приватного сектору в курортних зонах;
- недостатній рівень державного сприяння розвитку ринку санаторно-курортних послуг;
- незначна кількість інвестицій в об'єкти ринку санаторно-курортних закладів.

Розвиток німецьких курортів також почався ще з часів Римської імперії. І на сьогодні Німеччина є однією з провідних країн з надання оздоровчих та лікувальних послуг.

Відомим курортом Німеччини є Баден-Баден, який ще називають «літньою столицею Європи». На сьогодні тут використовуються 20 мінеральних джерел, температура яких коливається від 56 °С до 68,8 °С. Чим більша глибина джерела, тим вища температура. Вода із джерел застосовується також для ванн, питного лікування, купання в басейнах, інгаляцій тощо.

В Україні провідним бальнеологічним курортом є Трускавець. Він став відомий завдяки воді з високим вмістом органічних речовин нафтового походження «Нафтуса». Нафтуса - слабо мінералізована, гідрокарбонатна, магнієво-кальцієва вода, що має специфічний присмак і характерний легкий запах нафти. На курорті успішно лікують: захворювання органів травлення (езофагіти, хронічні гастрити, хронічні холецистити, холангіти, функціональні захворювання жовчних шляхів і жовчного міхура, жовчнокам'яна хвороба, хронічні гепатити, ускладнення після операцій на органах травлення); захворювання нирок і сечовивідних шляхів; хвороби обміну речовин (цукровий діабет, діатези).

В цілому обидва курорти мають сприятливі і кліматичні і природні умови для надання відпочиваючим високоякісні послуги з оздоровлення та лікування.

1. Закон України «Про курорти»: Закон України, прийнятий Верховною Радою України прийнятий 5 жовтня 2000 року № 2026- III.
2. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області / Інтернет-ресурс – [режим доступу] <http://lv.ukrstat.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики / Інтернет-ресурс – [режим доступу] <http://ukrstat.gov.ua/>.
4. <https://tonkosti.ru/%D0%91%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BD-%D0%91%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BD> – *Електронний помічник турагента - [Електронний ресурс]*.

5. <http://www.eurolab.ua/tourism/115/1608/> - Медичний портал Eurolab - [Електронний ресурс]
6. <http://www.royalmedgroup.com/resorts/baden-baden/> - Відпочинок на курортах, лікування закордоном RoyalMedGroup [Електронний ресурс]
7. <https://www.tripadvisor.ru/> - TripAdvisor - [Електронний ресурс].
8. <http://truskavetskurort.ua> – Офіційний сайт ПРАТ «Трускавецькурорт» - [Електронний ресурс].

II. ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

УДК 911.3+796.5

Мариморич А.В., Купач Т.Г.

РЛП «ТИЛІГУЛЬСЬКИЙ»: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дана стаття описує загальну характеристику РЛП «Тилигульський» та акцентує увагу на ресурсно-туристській базі території. Розкриває її потенціал та перспективні напрями розвитку туризму. Розглядає територію парку для урізноманітнення туристичних послуг на курорті Коблеве Миколаївської області, при цьому завдати найменшої шкоди екосистемі парку.

Ключові слова: природо-заповідний фонд, регіонально-ландшафтний парк, курорт, рекреація, лиман, море.

Мариморич А.В., Купач Т.Г.

РЛП «ТИЛИГУЛЬСКИЙ»: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Данная статья описывает общую характеристику РЛП «Тилигульский» в аспекте ресурсно-туристской базы территории. Раскрывает ее потенциал и перспективные направления развития туризма. Рассматривает территорию парка для разнообразия туристических услуг на курорте Коблево Николаевской области, при этом нанести наименьший ущерб биоразнообразию парка.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, регионально-ландшафтный парк, курорт, рекреация, лиман, море.

Marymorych A. KupachT.

RLP "TYLYGULS'KIY": CURRENT STATUS AND PROSPECTS

This article describes the general characteristics of RLP "Tylyguls'kiy" in terms of tourism resource base territory. Reveals its potential and perspective directions of development of tourism. Consider the park for a change of tourist services in the resort Koblevo Mykolaiv region, while causing the least damage to the biodiversity of the park.

Keywords: nature conservation, regional landscape park, resort, recreation, estuary and the sea.

Тилигульський лиман вважається одним з найчистіших лиманів Північно-Західного Причорномор'я. Це найглибший та найпрозоріший лиман

Миколаївської та Одеської областей, який відділений від Чорного моря піщаним пересипом. Їх з'єднує лише штучно створений канал. З 1995 року з метою збереження та раціонального використання узбережжя та прилеглих територій на базі лиману створено регіональний ландшафтний парк, Постановою Кабінету Міністрів України від 24.11.95 №935 було затверджено перелік водно-болотних угідь міжнародного значення (згідно Рамсарською конвенцією), куди увійшов і Тилігульський лиман (площа 26 000). Цей унікальний природний комплекс включено до переліку водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення, головним чином, як середовище існування водоплавних птахів.

Характерними рисами території є: екологічність – територія знаходиться в чудовому екологічному стані, внаслідок відсутності поблизу екологічно небезпечних об'єктів промислового виробництва, багатство флори та фауни; наявні цікаві за походженням та формами природні утворення та лікувальні ресурси (мінеральні води, пелоїди); територія має важливе культурне значення.

Саме ці риси території, тобто наявність туристсько-рекреаційного потенціалу, доступність ділянки дослідження, а також її близькість, як до Чорного моря, так і одного з найбільших туристичних центрів – м.Одеси, а також враховуючи те, що за сучасної ситуації в Україні курорт Коблеве набрав стрімкої популярності, як серед вітчизняних, так і серед закордонних туристів, тому наразі необхідне активне залучення заповідної території до туристичної сфери, вдосконалення мережі екологічних стежок та маркування, розширювати та пропонувати нові послуги. Окрім пляжного, розвивати і екотуристичний напрямок на курорті Коблеве.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід відмітити, що при дослідженнях даної території різними авторами більше уваги приділялося опису зоологічної та фауністичної складової парку. Серед регіональних досліджень необхідно відмітити роботи О.М. Деркача – завідувача наукового відділу регіонального ландшафтної парку «Тилігульський». А також наукові розробки співробітників РЛП. Загальну інформацію містить офіційний сайт

РЛП «Тилігульський», зокрема Миколаївської та Одеської областей. Також окремо інформація подається в інтернет-ресурсах здебільшого про курорт Коблеве, де елементом проведення дозвілля виступає парк.

Метою даної статті є розкриття туристського потенціалу території. Звернення уваги рекреантів і туристів до місцевості та донесення екологічної, пейзажної, історико-культурної цікавості краю до населення.

Об'єктом даного дослідження є територія регіонального ландшафтного парку «Тилігульський», а *предметом* дослідження туристсько-рекреаційні ресурси та туристичний потенціал території

Виклад основного матеріалу. Тилігульський регіональний ландшафтний парк – природоохоронна територія, яка охоплює ділянки, багаті флорою та фауною і має велику цінність як місце проживання водно-болотних птахів (гніздування, зимівля, перебування під час сезонних міграцій), включено до ІВА-територій. Акваторія та частина прилеглої до неї території РЛП має також статус водно-болотного угіддя міжнародного значення, що охороняються Рамсарською конвенцією. Територіально парк охоплює територію двох областей – Одеської (Березівський та Лиманський райони) (рис.1) та Миколаївської (Березанський район) (рис.2). Територія, як природоохоронний об'єкт набула статусу у 1997 році, площа становить 13 954 га та 1995 рік, площа 8 195, 4 га відповідно.

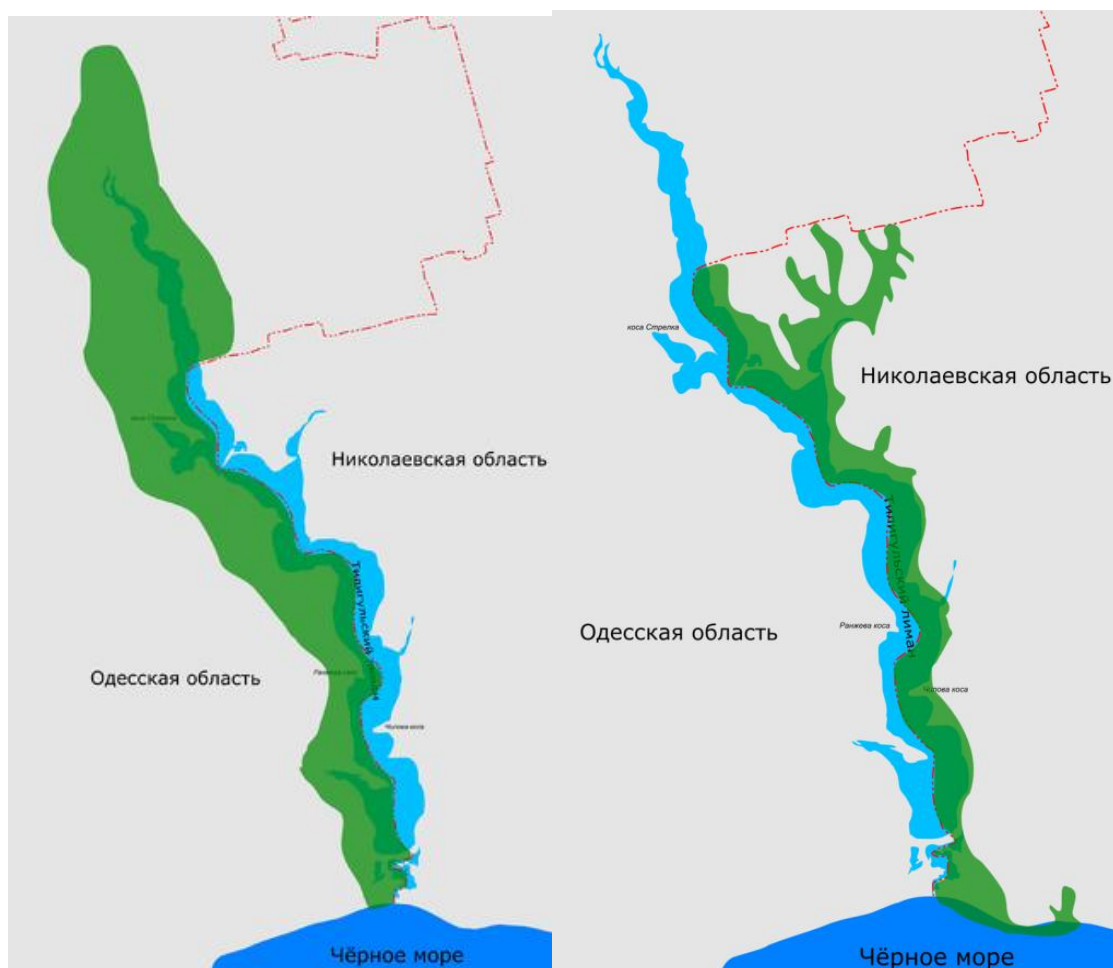

Рис.1 Територія парку (Одеська обл.) Рис.2 Територія парку (Миколаївська обл.)

До складу регіонального ландшафтної парку входять наступні природоохоронні ділянки:

«Коса Стрелка» - орнітологічний заказник, загальнодержавного значення (Одеська обл.);

«Калинівський» - ботанічний заказник, місцевого значення (Одеська обл.);

«Тилігульський пересип» - орнітологічний заказник, місцевого значення (Одеська обл.);

«Новомиколаївський» - ландшафтний заказник, місцевого значення (Одеська обл.);

«Каїровський» - ландшафтний заказник, місцевого значення (Одеська обл.);

«Пониззя Тилігульського лиману» - орнітологічний заказник, місцевого значення (Миколаївська обл.)

Заповідний статус ландшафтного парку передбачає наступні режими організації функціонування території:

Заповідний (збереження типчаково-ковилових степів, петрофільно-степових рослинних комплексів, гідро біонтів, гніздівель птахів, забезпечення умов існування рідкісних видів);

Регульованої рекреації (створення екологічної стежки, що представляє найхарактерніші ділянки заповідника);

Стаціонарної рекреації (виділення місць для рекреаційних споруд, пляжів);

Господарський (дотримання правил використання і охорони навколишнього середовища відповідно до законодавства).

Унікальним природним утворенням та родзинкою парку є лиман. Саме завдяки лиману та екосистемі, яка сформувалась в акваторії та на прилеглих ділянках і функціонує дана природоохоронна територія. Лиман вважається одним із найчистіших лиманів Північно-Західного Причорномор'я.

Водойма витягнута майже у меридіональному напрямі і має в середній своїй частині коліноподібний вигин. Від моря лиман відокремлений пересипом шириною 2-4 км і завдовжки 6-7 км. Пересип прорізає штучним каналом. Довжина лиману визначається сезонними і річними коливаннями його рівня і змінюється від 55 до 80 км. Ширина лиману коливається від 250 м на півночі до 4,6 км на півдні, глибина від 0,75 до 21 м. Прозорість води до 7 м. В періоди різної водозабезпеченості площа дзеркала лиману змінювалася від 150 до 170 км², об'єм водної маси від 250 до 600 млн.м³. Загальна площа водозбірного басейну складає 5240 км². З лівого борту в лиман впадає 12 дрібних балок завдовжки до 4 км, балка Хуторська завдовжки 17 км і річка Царега; з правого борту 7 дрібних балок завдовжки до 5 км і 3 крупних (до 30 км).

Гідрологічний режим лиману, як закритого водоймища, визначається трьома основними чинниками: опадами, стічними водами і випаровуванням. Основою існування Тилігульського лиману є стік (материковий), оскільки випаровування більш ніж в двічі перевищує кількість опадів. Лиман містить донні відклади, що можливо використовувати в якості лікувальних грязей

(пелоїдів). Їх запаси перевищують 14 мільйонів тонн і є найбільшими не тільки в Україні, але і в країнах Східної Європи. Ці грязі можуть широко використовуватись для лікування захворювань опорно-рухового апарату, нервової системи, захворювань шкіри тощо. Ще важливою характеристикою лиману є його мінералізація. За мінералізацією лиманної води лиман відносять до олігогалійних водойм, тобто має ступінь мінералізації до 15 г/л (1932 р.) до 40 г/л (1870 р.). Вода має хлоридний магнієво-натрієвий склад з присутністю сульфатного іона, тобто по своєму хімічному складу вона близька до морської води, з якою генетично пов'язана. Зараз вода має мінералізацію близько 10 г/л.

Рельєф місцевості має рівний широко хвилястий характер. Вододіли мають схил до Чорного моря та до Тилігульського лиману, куди врізаються балки. За характером рельєфу майже вся орна земля розміщена на рівнині, а в балках – вигони. Найвища точка над рівнем моря 45-50 м. Внаслідок наявності розвиненої балково-яружної мережі і постійно діючого змиву на суміжних територіях залягають виключно ґрунти слабо змиті різних видів чорноземів південних, на пологих та дуже пологих схилах балок розвинені чорноземи середньо та дуже змиті. У нижній частині крутих схилів на їх пологих шлейфах та по днищах балок утворилися намиті чорноземи різних видів. У долині лиману завдяки заляганню ґрунтових вод близько до поверхні утворилися лучно-чорноземні ґрунти у комплексі з незначною кількістю болотних, солончакуватих ґрунтів [2]. Ділянки за балками вздовж берегів лиману знаходяться у сільськогосподарському використанні.

Кліматичні особливості території. Радіаційний режим визначається географічною широтою, характером атмосферної циркуляції і хмарністю. Перевага антициклонічної циркуляції в теплий час року обумовлює ясну сонячну погоду. Число годин сонячного сяйва зростає до 2339. Середні денні величини сумарної радіації збільшуються від 63 кал/см³ у грудні до 383 кал/см³ у липні. Річні величини сумарної радіації складають 4900 мДж/м². Узимку переважає розсіяна радіація (69%) .

На кліматичні умови території значно впливає близькість Чорного моря.

Найбільш теплі місяці - липень і серпень. За травень - вересень на узбережжі Тилігульського лиману відзначено 73 жарких і 62 дуже жарких дні. У середньому за сезон спостерігається 49 жарких (максимальна денна температура вище 25 °С) і 9 дуже жарких (вище 30 °С) дні. Узимку переважає хитлива похмура погода з частими відлигами та короткочасними похолоданнями. Найбільш холодні II й III декади січня. Абсолютний мінімум температури змінюється від -3,4 °С до -2,6 °С. У суворі зими лиман цілком замерзає. Суворі зими спостерігаються один раз у 14-15 років, а найбільше теплі - у 12-13 років. Навесні і восени виражені періоди з перевагою стійкої - антициклональної і перемінний - з циклональною погодою. Навесні і восени часто бувають заморозки. Середньомісячні значення абсолютної вологості збільшуються від 3,6-3,8 гр/м³ у січні до 12,0-12,5 гр/м³ у липні в різні роки. Відносна вологість повітря коливається від 86-89 % узимку до 62-63 % улітку [1].

Атмосферні опади. У середньому за рік випадає 82-84 % рідких, 8-11 % змішаних і 6-8 % твердих опадів. Опади холодного періоду поширюються порівняно рівномірно. Вони обумовлені переважно хмарністю теплих фронтів, що охоплює великі території.. Випадання рясних опадів пов'язано з приходом середземноморських циклонів або вторгненням холодних повітряних мас.

Стійкий сніговий покрив буває дуже рідко. Гроза діяльність спостерігається з квітня по жовтень (у середньому 5 днів із грозами). Число днів із градом коливається до 1 - 2.

Значну частину року переважають вітри північної чверті (Пн.-Зх., Пн. і Пн.-Сх.). Середня річна швидкість вітру 3,5-4,5 м/с. Сильні вітри (15 м/с і більше) переважають у холодний час року. Їхні максимальні швидкості можуть щорічно досягати 20 - 24 м/с .

Ділянка розташована у зоні південного степу тому переважають у видовому флористичному та фауністичному різноманітті представники степу. Площа лісів невелика, спостерігаються лише подекуди байрачні насадження. Наявні піщані пляжі. Територія, що досліджується входить до складу

Причорноморського ресурсно-рекреаційного району.

У заповідному об'єкті добре збереглась природна рослинність, яка представлена водними угрупованнями, трав'янистими болотами, засоленими луками, солончаками і солонцями, справжніми та кам'янистими степами, деревно-чагарниковими заростями. В районі Ташинської затоки та гирла річки Царега знаходиться один з найбільших на півдні України цілинних степових масивів.

Це вплинуло на багатство флори узбережжя Тилігульського лиману, яка нараховує близько 620 видів судинних рослин.

У складі флористичних комплексів парку - велика кількість рідкісних і зникаючих видів, занесених до Червоної книги України та Європейського червоного списку: астрагал одеський, горицвіти весняний та волзький, дрік скіфський, зозулинець болотний, ковили волосиста, Лессінга, найкрасивіша, українська і шорстка, морковниця прибережна, оставник одеський, підсніжник Ельвеза, пізньоцвіт анкарський, пирій ковилолистий, пустельниця головчаста, сон лучний, тюльпани бузький та Шренка.

Серед рослин, які потребують регіональної охорони - льонок великохвостий, півники солелюбні, ломиніс цілолистий, яблуня рання, белевалія сарматська, чебрець молдавський, валеріана пагононосна, тринія багатостеблова та інші.

На території парку зростає багато західнопричорноморських і причорноморських ендемічних видів: астрагали блідий та бузький, пустельниця жорстка, льонок Біберштейна, китятки молдавські, льон лінійнолистий, глід Попова, мінуарція бузька, юринія короткоголова, волошка Маршалла, залізник гібридний, пижмо одеське. Вони представляють унікальний вапняковий субкомплекс Одеського флористичного району.

Тилігульський лиман постійно пульсує і належить до водойм "каспіїв", які після різкого зменшення в об'ємі можуть раптово розширюватись. Наявність широкого спектру змін солоності води та рівневого режиму зумовило формування у ньому складних комплексів водних мешканців - від прісноводних

до морських. У кінці XVIII століття сюди, за історичними свідченнями, заходила "червона" риба, скумбрія, ставрида та навіть тунець, тобто лиман мав постійний зв'язок з морем. Пізніше він став ізольованим, а середземноморські вселенці в цей період повністю зникли. У багатководні роки, після весняних повеней тут у великій кількості траплялись лящ, тараня, судак, короп, карась та інші прісноводні види. Усього ж у лимані в різні роки його існування було зареєстровано 62 види риб, у тому числі 8 вселенців. Сьогодні у ньому мешкає не більше 30 представників іхтіофауни. Серед них промислове значення мають лише атерина, хамса, бички та кефалі.

Тилігул - місце масового гніздування та концентрації птахів під час сезонних міграцій, в районі якого можна зустріти близько 270 видів пернатих. На піщаних островах та косах з невисокою трав'янистою рослинністю тут часто гніздяться крячки річковий, рябодзьобий і малий, коловодник звичайний, чоботар, кулик-довгоніг, пісочники морський та малий, рідше кулик-сорока і дерихвіст лучний. Серед заростей очерету, переважно у верхній частині лиману, виводять потомство лиска, крижень, гуска сіра, лебідь-шипун, різні види чапель, косар та коровайка. У норах та берегових обривах влаштовують свої гнізда красені галагази та екзотичні сиворакші.

Загальна чисельність птахів, що зупиняються на прольоті в межах лиману та його узбережжя, іноді сягає 50 тисяч особин. Сезонні скупчення утворюють переважно мартини звичайний і жовтоногий, лиска, крижень, баклан великий, гуска білолоба, галагаз, лебідь-шипун, чепура велика, чапля сіра тощо. Частина пернатих тут і зимує.

Заповідні угіддя підтримують існування багатьох рідкісних представників орнітофауни, що занесені до Червоної книги України і Європейського червоного списку: пелікана рожевого, баклана малого, чаплі жовтої, косаря, коровайки, лелеки чорного, казарки червоноволої, черні білоокої, гоголя, скопи, луня польового, канюка степового, підорлика малого, орлана-білохвоста, балабана, сапсана, журавля сірого, лежня, пісочника морського, кулика-довгонога та кулика-сороки, кульонів великого і середнього, мартина

каспійського та інших. Всього понад 40 видів.

Серед інших тварин, що перебувають під охороною держави, тут мешкають дибка степова, красотіл пахучий, сколія-гігант, мелітурга булавовуса, ксилокопа звичайна, джміль червонуватий, махаон, поліксена, полози жовточеревий та сарматський, мишівка степова, хом'ячок сірий, горностаї, тхір степовий тощо.[7]

Територія заповідного об'єкту має важливе культурне значення. На узбережжі лиману виявлено низку поселень епохи пізньої бронзи, античної доби, черняхівської культури. Тилігул був одним із районів найбільш ранньої українсько-козацької колонізації. Він здавна використовувався людьми для вилову риби та мореплавства.

В межах РЛП «Тилігульський» апробовано три екотуристичні маршрути (екологічні стежки), а саме – «Тилігульський пересип», «Атаманська коса» і «Ташинський». Вони користуються найбільшою популярністю серед відвідувачів.

1. Екотуристичний маршрут «Тилігульський пересип»: прокладено вздовж озер пересипу Тилігульського лиману для ознайомлення відвідувачів з водно-болотним угіддям міжнародного значення та пташиним різноманіттям. Починається біля аквапарку та закінчується на західній околиці села Коблеве. Його протяжність – 3 км, приблизна тривалість екскурсії – 1,5 год.

2. Екотуристичний маршрут «Атаманська коса»: прокладено вздовж узбережжя для ознайомлення відвідувачів з грязевими озерами та косами центральної частини Тилігульського лиману. Починається біля балки Атаманка та закінчується Атаманською косою. Протяжність маршруту – 2 км, приблизна тривалість екскурсії – 1 год.

3. Екотуристичний маршрут «Ташинський»: прокладено вздовж узбережжя Ташинської затоки для ознайомлення відвідувачів з одним з найбільших степових масивів Миколаївщини. Починається з північної околиці села Ташине, перетинає балки Велику та Малу Злодійки, Бартасову та закінчується Ташинською косою, з якої туристи переправляються на човні до кордону парку.

Протяжність маршруту – 5 км, приблизна тривалість екскурсії – 2 год.[7].

На пересипі лиману, вздовж узбережжя Чорного моря, розміщений кліматичний курорт "Коблеве" з відповідною інфраструктурою тому унікальність, туристичний потенціал та геопозиціонування об'єкта досліджень привертає особливу увагу у розрізі туристичного розвитку краю. Це і розвиток екологічного туризму, активність якого у світі щорічно зростає, покращення умов для пляжного відпочинку на березі лиману, стоянок для любительського рибальства та кайтингу, організовані прогулянки на човнах, пішохідні подорожі, пізнавальні екскурсії, наукові експедиції, польові практики навіть та спостереження за птахами (фотополювання), провести маркування екологічних стежок та збільшити їх кількість тощо. Сценарії подальшого розвитку даного питання можна розглядати: розвиток екотуризму на території РЛП, і комплексно, регіональний ландшафтний парк разом із вже сформованою інфраструктурою курорту Коблеве. При наступних дослідженнях доречно буде розглянути залучення цієї території, як «агрорекреаційний кластер: можливе чи неможливе існування?».

Але, вище перелічені ідеї для туристичного розвитку території наберуть своєї актуальності при умові вирішення важливого питання, яке потребує кардинальних та негайних дій. Стан лиману на даному етапі критичний, і кожного року погіршується. Триває цей процес близько 8 років. Лиман нижче рівня моря, влітку відбувається випаровування великих об'ємів води. Це є наслідком повного припинення (у 2015 році) функціонування з'єднуючого каналу Тилігульський лиман – Чорне море, побудованого у 1958-1959 рр.

На сьогоднішній день канал знаходиться у катастрофічному стані у зв'язку з кліматичними змінами протягом останніх десятиліть та різким обмілінням рік через розорювання земель. Місце, де канал впадає в море настільки мілке, що його можна перейти вброд. Мінералізація води в самому лимані через це підвищується і стає вищою, ніж у Чорному морі. Це негативно впливає на флору та фауну лиману. З'єднуючий канал вкритий мулом і вимагає щорічної розчистки для доступу води і нормального нересту риби. По песимістичному

прогнозу, якщо не приймати ніяких дій канал замулиться повністю, вода у лиман поступати не буде, а це значить, що зменшиться площа лиману, лиман почне пересихати, затоплені ділянки висохнуть та будуть використовуватися під пасовища, а представники тваринного та рослинного світу значно зменшать свої популяції. Згодом кардинально зміниться і загальна картина парку, можливо навіть і статус території.

На критичну ситуацію звернула увагу влада, вже у вересні 2015 року на міжобласному засіданні з питань координації природоохоронних дій Одеської і Миколаївської областей по збереженню Тилігульського лиману були прийняті та одобрені проектні рішення щодо реконструкції об'єкту та погоджено подальшу розробку робочого проекту, а у січні 2016 року були прийняті проектні рішення по реконструкції каналу та будівництву морського наносозатримуючого спорудження.

Аналізуючи проектний матеріал, канал після реконструкції матиме протяжність 3,5 кілометри. Перші два кілометри від моря він пройде по новому руслу, далі вода буде поступати через існуючі озера. У місці з'єднання з морем на каналі будуть встановлені шлюзові пристрої для регулювання потоку води та керування рухом риби. Також шлюз буде виконувати функцію пішохідного мостика, з'єднає узбережжя Одеської та Миколаївської областей. Місце забору води буде огорожено спеціальними 70-метровими бунами, щоб не пропускати в канал тверді наноси. Завершення робіт планується на кінець 2017 року.

По закінченню реалізації проекту повинен налагодитись необхідний водообмін та відновитись і покращити екологічний стан екосистема Тилігульського лиману.

Висновки. Територія РЛП «Тилігульський» є унікальною та сприятливою для розвитку рекреації та туризму. Хоча, наразі територія слаборозвинена в рекреаційно-туристичному плані, вона має досить значний природно-ресурсний потенціал та вигідне місце розташування по відношенню як до обласних центрів, так і курортного населеного пункту - с. Коблеве. Це робить місцевість високоперспективною в туристсько-рекреаційному секторі. Наразі дана ділянка

має ряд проблем, які вже частково вирішуються, на кінець 2017 року дія каналу повністю повинна бути відновлена, а це означає, що відновиться водообмін лиману та екосистема. Таким чином, дана територія покликана забезпечити відпочинок населення, тобто задовольнити рекреаційні потреби, підвищити екологічні, природничі знання, дати відчуті фізико-психологічне та естетичне задоволення внаслідок подолання маршрутів чи інших видів занять, а також пробудити любов до рідного краю та Батьківщини.

1. *Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський». Монографія. 3-є видання допов. – Миколаїв: Центр «Гіперіон», 2014. – 13 с.*
2. *Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський». Монографія. 1-е видання. – Миколаїв: ПП «Шамрай», 2007. – 12 с.*
3. *Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. Екотуризм: Навчальний посібник. / О.Ю. Дмитрук., С.В.*
4. *Чижова В.П., Петрова Е.Г., Рыбаков А.В. "Учебныетропы" как одна из форм природоохранногообразования // Природоохранноеобразование в университетах. – М., 1990. – С.37–47.*
5. *Храбовченко В.В. Экологический туризм: Учеб.- метод. пособие. - М.: Финансы и статистика, 2003.*
6. *<http://www.tiligul.org/info.html> Офіційний сайт РЛП «Тилігульський» (Миколаївська обл.)*

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСТА РІВНЕ

У статті охарактеризовані туристсько-рекреаційні об'єкти та ресурси міста Рівне, що використовуються або можуть використовуватись у туристсько-рекреаційній діяльності.

Ключові слова: туристсько-рекреаційні ресурси, туристсько-рекреаційні об'єкти, туристсько-рекреаційна діяльність, місто Рівне.

ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ГОРОДА РОВНО

В статье охарактеризованы туристско-рекреационные объекты и ресурсы города Ровно, что используются или могут использоваться в туристско-рекреационной деятельности.

Ключевые слова: туристско-рекреационные ресурсы, туристско-рекреационные объекты, туристско-рекреационная деятельность, город Ровно.

THE TOURIST AND REKREATION CHARACTERISTIC OF RIVNE CITY

The tourist and recreation objects and resources of Rivne city which are used or may be used in the in the tourist and recreation activity are being characterized within the article.

The key words: tourist and recreation resources, tourist and recreation objects, tourist and recreation activity, Rivne city.

Актуальність дослідження полягає у тому, що нині розвиток туристсько-рекреаційної галузі є одним з основних джерел наповнення бюджету багатьох країн. Саме тому для успішного розвитку туристсько-рекреаційної галузі нашої країни актуальним є детальне ознайомлення із туристсько-рекреаційними ресурсами та об'єктами міст, аби у подальшому туристи знали про них та мали можливість їх відвідувати.

Метою дослідження є детальна характеристика та аналіз туристсько-рекреаційних ресурсів міста Рівне, а також їх придатності для використання у міському туризмі.

Аналіз наукових публікацій. Методологічною основою даної статті є результати досліджень в галузі рекреації, географії, рекреалогії, історичного та географічного краєзнавства, культурології, що викладені в працях Бейдика О.О., Щесюка С.В., Цимбалюка Є.В., Бабінця А.І., Заставного Ф.Д., Матвійчука О.А., Стельмаха В. П. тощо.

Виклад основного матеріалу. Рівне – це невеличке місто обласного значення в західній Україні, а саме у Рівненській області, з провінційним затишком і спокоєм, але розвинутими сучасними зв'язками. Площа м. Рівне становить 63 км². Місто невелике, але достатньо компактне та привабливе для туристів.

Демографічна ситуація міста є цілком задовільною, оскільки тут високий рівень народжуваності та постійно збільшується потік людей із області, зокрема, з метою пошуку роботи та навчання.

Транспортна інфраструктура міста Рівне є достатньо розвинутою та здатна забезпечити потреби рівнян та гостей міста. Вона представлена автомобільним (тролейбус, автобус, маршрутне таксі, таксі), залізничним та авіаційним транспортом.

Серед засобів розміщення на території міста Рівне налічується 23 готелі, 4 мотелі та 43 хостели. Найбільшими та найпопулярнішими з них є готелі «Мир», «Мелроуз», «Підкова», «Турист», мотель «4x4», хостели «Полісся», «Калина», «Лагуна», «Магнат».

Рівне є значним осередком культури. Тут працюють театри (обласний муздрамтеатр, ляльковий і декілька театрів-студій), філармонія, зал камерної та органної музики, низка музеїв, палаців і будинків культури, кінотеатрів, численні бібліотеки.

До головних театральних й музичних установ міста належать: Рівненський обласний академічний український музично-драматичний театр, Рівненський академічний обласний театр ляльок, Рівненська обласна філармонія, зал камерної та органної музики, театр-студія «У старому парку», театральна лабораторія «ВідСутність», театр-студія «Від ліхтаря», молодіжний

експериментальний театр Рівного «МЕТР», молодіжний народний театр (базується при Міському палаці культури «Текстильник»), театральна студія "Арлекіно" (базується при Палаці культури та спорту «Хімік»).

На території міста Рівне є палаци та будинки культури, а також інші осередки культури, такі як: молодіжна громадська організація «КВН Рівненщини», міський будинок культури, міський палац дітей та молоді, обласний центр народної творчості, міський палац культури «Текстильник», палац культури та спорту «Хімік», будинок культури УТОГ, будинок офіцерів, будинок учених.

У Рівному в наш час функціонують 3 кінотеатри: кінопалац «Україна», кіноцентр «ЕРА», кіноклуб «Gonzo».

З листопада 2011 року діє Молодіжна громадська організація «Література. РВ».

Серед галерей міста Рівне найпопулярнішими є:

- Євро-Арт (Галерея європейського живопису);
- Арт-галерея Купчинського (Фотоклуб «White Rabbit» та фотогалерея);
- Виставкова зала обласної національної спілки художників України;
- Час (фотоклуб та фотогалерея);
- Щілина (галерея сучасного мистецтва).

У Рівному є діючий аквапарк «Пляж», який приймає щорічно велику кількість гостей міста та області. Це найбільший критий аквапарк на території Західної України, який об'єднує розваги, спорт і оздоровлення та є цікавим для всіх членів родини.

Щодо музеїв, то перший музей у Рівному було створено 1906 року професором римського права В. Океницьким. Історія головного і найбільшого рівненського музею — обласного краєзнавчого - бере свій початок від 1940 року.

Сучасні рівненські музеї:

- Рівненський обласний краєзнавчий музей — головне і найбільше (бл. 140 000 музейних експонатів, 2006) зібрання матеріалів і предметів матеріальної та

духовної культури Рівненщини. Щорічно у Рівненському обласному краєзнавчому музеї відбувається програма заходів «Музейні гостині» (триває тиждень), що включає: виставки мистецьких родин, зустріч з іноземною видатною особою, майстер-класи народних майстрів тощо. Рівненський обласний краєзнавчий музей щорічно проводить виставку «Народне вбрання, рушник – минуле і сучасність». Також тут щорічно відбувається прес-конференція з нагоди Міжнародного дня музеїв із запрошенням гостей. Вітання на честь професійного свята.

- Музей українського народного мистецтва, що періодично організовує виставки сучасних народних майстрів, тематичні й персональні виставки народного мистецтва, організовує й проводить наукові конференції, круглі столи, мистецькі та науково-освітні заходи, майстер-класи з різних видів народного мистецтва. Щороку в музеї відкривається понад 15 різнопланових виставок.

- Музей бойової слави 13-го Армійського корпусу;

- Бурштиновий музей — наймолодший музейний заклад міста (відкритий улітку 2010 року), в основі якого дві бурштинові кімнати, де представлено ювелірні вироби та картини, унікальні злитки бурштину, знайдені на Рівненщині, а також одяг та взуття, прикрашені цим каменем. Ідея влаштувати Бурштиновий музей належить Рівненській обласній державній адміністрації, оформлення 2 «бурштинових кімнат» здійснено жителькою села Каноничі Дубровицького району Галиною Лемець. Музей бурштину часто проводить міні-семінари та лекції по видобутку та історії бурштинової справи на Поліссі. Щорічно в музеї проводяться майстер краси з виготовлення виробів (намист, браслетів, картин тощо) із бурштину.

- Музей пива, який щомісячно організовує дегустації пива, лекції по пивоварінню, а також щорічно запрошує на курси сомельє по відношенню до пива.

- Літературний музей Уласа Самчука, який щорічно святкує день народження письменника. В цей день запрошуються гості, проводяться

екскурсії, розповідається біографія та відбувається ознайомлення з його літературною творчістю.

Всі музеї Рівного у День музеїв дарують відвідувачам безкоштовний вхід.

У місті Рівне є 15 діючих бібліотек: рівненська обласна універсальна наукова бібліотека, міська бібліотека (мікрорайон Ювілейний), бібліотека-філія №2, №3, №7, №9, №10, державний архів Рівненської області (2 корпуси), Рівненська обласна бібліотека для дітей, Рівненська обласна бібліотека для молоді Рівненської обласної ради, Рівненська обласна наукова медична бібліотека, Центральна міська бібліотека ім. В. Г. Короленка.

Всі вони також відіграють важливу роль у дозвілльєвій діяльності міста.

Щорічно в Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці відбувається «Свято чорнобривців» (5 років поспіль) для вчителів з інвалідністю, освітян-ветеранів. Захід включає в себе виступи гуртів та ансамблів, виставки книг, привітання та виступи від дітей, солодкий стіл та спілкування між собою гостей та організаторів. Зазвичай дане свято проходить колоритно та залишає гарні спогади і відгуки.

Рівненська обласна бібліотека для дітей щорічно організовує конкурс «Краще читання вірша». Організовується міні-концертна програма, після якої визначається переможець, що нагороджується грошовим призом та хорошою книгою.

У всіх бібліотеках Рівного щорічно відзначаються «Шевченківські дні» (9-10 березня). Проводяться читання віршів Шевченка, розповідається історія його життя та вшановується пам'ять цієї визначної людини.

У Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці спільно з іншими бібліотеками області щорічно у квітні проводиться конкурс «Краща книга Рівненщини». У конкурсі беруть участь видавництва року і шляхом голосування читачів обирається найкраща.

Щорічно 23 квітня рівненські бібліотеки відзначають день книги. У цей день проводяться презентації книг, майстер – класи, пов'язані із бібліотечною

справою та з читанням книг, а також виставки книг різної тематики. День завжди насичений та приносить задоволення читачам.

У Рівненських бібліотеках періодично відбуваються авторські презентації книг (залежно від випуску книги). Читачі можуть напряму поспілкуватись з автором, отримати автограф та обмінятись думками з однодумцями. Наприклад, нещодавно у Рівному відбувалась авторська презентація книги Софі Ламброскіні «Українці».

У Рівненській обласній бібліотеці для дітей стартував проект у 2015 році (закриття у грудні 2016 року) «100 000 книжок для сільських бібліотек». Ціль - зібрати дитячі книжки для сільських бібліотек, які найбільше потерпають від застарілих фондів.

Досить часто Центральна міська бібліотека ім. В.Г. Короленка у місті Рівне запрошує до себе відвідати цікаві вебінари та тренінги на різні теми: «Редагування та створення статей у Вікіпедії», «Електронні книги та електронні читанки: виклики для бібліотек», «Облік та каталогізація е-книжок», «Бібліотеки і виборчий процес: навчаємо бібліотекарів і виборців реалізації конституційних прав».

Бібліотеки Рівного також святкують День народження Ліни Костенко. Організовується ряд заходів та віддається пошана цій талановитій людині.

У дитячих бібліотеках міста щорічно відбувається захід «Тиждень дитячої та юнацької книги», у межах якого увага приділяється найменшим читачам, організовуються відповідні програми з урахуванням інтересів найменших, влаштовуються різноманітні конкурси на тему книжок та в кінці відбувається нагородження, з метою заохочення до участі в даних заходах.

Рівненські обласні бібліотеки дарують студентам Рівненських вузів безкоштовні читацькі квитки, що надають можливість протягом років навчання відвідувати бібліотеку та всі бібліотечні заходи.

Рівне справляє враження зеленого міста, адже на одній з центральних вулиць міста Соборній розташовано відразу декілька великих парків. Крім того,

в середмісті центральний Парк ім. Т.Г. Шевченка фактично «переходить» у Парк молоді.

Найбільш відомими та популярними парками міста Рівне є:

- Парк ім. Т.Г. Шевченка — найбільший міський парк, розташований у центральній частині міста, улюблене місце відпочинку й дозвілля (зі створеними відповідними умовами) містян і гостей Рівного;

- Парк молоді;
- Гідропарк I-ої черги;
- Гідропарк II-ої черги;
- Меморіал слави;
- Парк «Жовтневий»;
- Дендропарк в мікрорайоні «Ювілейний»;
- Парк біля "Мото-треку";
- Парк Просвіти, який було засновано до 2000-річчя Різдва Христового.
- Макове поле.

В парках міста можна насолодитись природою. Вони є достатньо облаштованими для морального і фізичного відпочинку.

На околиці міста зі сторони виїзду на Житомир працює Рівненський зоопарк, що вважається одним з найкращих у країні.

У місті Рівне можна із задоволенням та користю для здоров'я проводити свій вільний час. Дозвіллевих центрів у Рівному багато для людей різного віку. Є багато клубів, шкіл, секцій та центрів даної сфери, які завжди радо приймають жителів та гостей міста. Найвідомішими із них є: «Праджат», «Бусідо», «Грація», «Патріот».

У місті Рівне часто гастролюють цирки, а саме: цирк «Престиж», «Аріна», «Карабас», «Афіна», «Гранд», «Шапіто», «Мустанг» тощо. Всі вони в середньому перебувають на території міста 2 тижні, влаштовують грандіозні вистави під відкритим небом (у відведених місцях, заздалегідь спеціально облаштованих). Циркові вистави може відвідати велика кількість людей, оскільки майданчики вміщують в середньому 500 сидячих місць.

Місто Рівне є досить багатим на об'єкти культурної спадщини. На його території знаходиться 111 об'єктів культурної спадщини, 4 з яких національного значення («Городище», Гімназія, Успенська церква, дзвіниця Успенської церкви). Здебільшого всі вони перебувають у збереженому стані, деякі є частково збереженими. Велика частина пам'яток реставрується або у подальшому планується їх реставрація. Більшість об'єктів за видом є історичними, також зустрічаються археологічні та об'єкти архітектури та містобудування. За типом - визначні місця, споруди та комплекси.

Щодо можливості використання у туристично-рекреаційній діяльності, то всі об'єкти культурної спадщини, що є на території міста Рівне використовуються більш-менш регулярно. Перш за все дані об'єкти використовуються під час екскурсій на історичну тематику. У визначні дати, що стосуються багатьох із цих об'єктів, біля них відбуваються певні дійства, що в свою чергу зацікавлює туристів. Біля археологічних об'єктів часто проводяться показові лекції для науковців та гостей міста.

На території міста Рівне функціонують торгові та розважальні центри (Екватор, Злата плаза), спортивно-оздоровчі заклади (Арома-сауна, Еліт, Фітнайс) та нічні клуби (Лагуна, Стадіо). Щодо клубів за інтересами, то їх кількість періодично змінюється, адже деякі із них створюються, а деякі закриваються. В загальному, можна сказати, що у рівнян є великі можливості, адже закладів для дозвілля та відпочинку на території міста достатньо.

Відшукавши та проаналізувавши промислові підприємства міста Рівного можна зробити висновок, що велика кількість із них може використовуватися у промисловому туризмі. Але, на жаль, даний вид туризму у місті не є досить популярним і тому туристична діяльність відбувається лише на деяких підприємствах. Серед напрямків промислового туризму на рівненських підприємствах переважає науковий, професійний, пізнавальний, навчальний. Інколи зустрічається діловий, економічний та екологічний. На підприємствах міста проводяться екскурсії, презентації, семінари, конференції та дегустації:

- ВАТ «Поліссяхліб». На підприємство організуються групові екскурсії, де екскурсанти ознайомлюються з процесом виготовлення, перевезення та реалізації хлібобулочних, кондитерських, сухарних та інших продуктів харчування. Також на підприємстві спеціально для туристів проводяться майстер-класи по виготовленні хлібобулочних виробів, у яких можна взяти участь за окрему плату.

- ВАТ «Рівень». На даному підприємстві, що виготовляє пиво, часто проводяться ярмарки, семінари, екскурсії, відбуваються зустрічі та дегустації. На даний час підприємство виготовляє: Рівень "Жигулівське" - класичне українське пиво; Рівень "Пшеничне" - особливий сорт пива з м'яким смаком, який йому надають відбірні сорти української пшениці; Рівень "Преміум" - пиво зварене за чеською технологією з тонким ароматом хмелю і злагодженим смаком (для шанувальників гіркого пива); Рівень "Бергшлосс" та "Бергшлосс Чорне". На території підприємства відкрито музей пива, до якого може завітати кожен бажаючий.

- ТОВ «Хлібодар». Тут надзвичайно цікаві екскурсії, оскільки під час них відбувається ознайомлення із продуктами для випікання, з процесом та результатом випічки. Під час екскурсії відбуваються дегустації та ярмарки. Також на заводі діють кулінарні курси, де можна навчитись випікати за оригінальними рецептами. З перших днів своєї роботи завод пропонував більше 30 найменувань продукції, серед яких хліб пшеничний, житній, житньо-пшеничний, батони, здоба з родзинками, курагою, чорносливом, кунжутом, маком та багато ін. Спеціалісти хлібозаводу постійно працюють над оновленням та розширенням асортименту, поліпшенням якості продукції.

- ВАТ «Рівнеазот». На підприємство організуються екскурсії для співробітників даної сфери та для партнерів, на яких розповідається інформація про продукцію: мінеральні добрива, неорганічні кислоти та органічні споруди. Проводяться інструктажі щодо користування технікою, яка задіяна на підприємстві, а також часто відбуваються семінари по вирішенню питань даної сфери.

- Науково-виробнича фірма «Продекологія». На підприємство проводяться екскурсії наукового спрямування, де розповідається про види діяльності та послуги підприємства, відбувається спостереження за видобутком чи виробництвом того чи іншого матеріалу, дозволяється взяти участь у деяких процесах. Унікальні наукові винаходи у поєднанні з орієнтацією на провідні світові конструкторські рішення та технології, тісна співпраця з науково-дослідними інститутами дозволяють підприємству конкурувати зі світовими лідерами в галузі магнітної сепарації. Фірма активно займається розширенням географії поставок тому на дані екскурсії є охочі не лише з України, а і з інших країн світу. Здебільшого екскурсантами є люди, що розуміються у даній сфері.

Відомо, що у сучасному світі дуже популярним є відвідування підземель та закинутих споруд. Особливо це популярно серед молоді. У місті Рівне є такі місця, що використовуються для відвідування. Їх навіть можна назвати перспективними туристичними об'єктами, адже кожен із них несе свою давню історію. Серед закинутих об'єктів Рівного популярними є такі:

- Колишній комбінат хлібопродуктів. Нині являє собою закинуту будівлю на два поверхи. Має строкату історію, оскільки був одним із перших у місті Рівне.

- Колишній нічний клуб «Маршал». За радянських часів - будинок офіцерів.

- Закинутий насіннєвий завод. Дуже цікаве місце, оскільки навколо нього ще досі ростуть надзвичайно рідкісні рослини.

- Закинутий будинок старожилів. Будинок в колишньому стилі, який належав багатій родині.

- Закинута військова частина. На території досі є тренувальні військові споруди.

- Колишня станція зв'язку. Практично зруйноване приміщення, яке має багато легенд, що стосуються саме зв'язку з іншим світом.

- Колишня автомийка. Є цікавим об'єктом для молоді, адже тут багато відділів та шин, де часто влаштовуються фотосесії.

- Закинутий автодром. Свого часу тут знаходився форт №6 австрійських фортифікаційних споруд навколо Рівного в період Першої світової війни 1914-1918 рр. Також в давнину тут стояв Храм Сонця, звідки війська стародавньої слов'янської держави Дулібії-Рось відправлялися на Константинополь після приведення до присяги. Тут знаходилася Ругія (енергетичне місце).

- Не діюче підприємство «Потенціал». Майно розграбовано нинішнім орендарем, ділянка тримається в оренді, щоб потім бути проданою під забудову.

Щодо підземель Рівного, то їх дуже мало і вони фактично не є цікавими для туристів, а являють собою просто місця, де проводяться фотосесії, збираються неформали та проста молодь для розваг.

У Рівному є два таких місця. Перше – це підземелля у парку Шевченка, що нібито колись являло собою підземну схованку у воєнний час. Воно має три тунелі. Про існування цього підземного ходу дізнались недавно, під час встановлення атракціонів на території парку. Друге - це стара каналізація на окраїні міста Рівне, вхід до якої знаходиться в полі, на якому колись був розташований цукровий завод.

Висновки. Вивчивши та проаналізувавши великий обсяг матеріалів, можна впевнено сказати, що місто Рівне має досить багато цікавих, популярних, гарних та розвинених місць на своїй території. На даний час тут дуже добре розвинений дитячий, сімейний, молодіжний, культурно-пізнавальний та зелений туризм, але цілком впевнено, у майбутньому може бути розвинений промисловий, науковий, шкільний туризм тощо.

Місто Рівне має хороші перспективи для розвитку туристичної діяльності, а саме міського туризму. Але це потребує більшого інформування серед потенційних туристів шляхом розміщення реклами, розробки турів та інших видів популяризації об'єктів та ресурсів.

1. *Віртуальне місто Рівне. Електронний ресурс. Режим доступу: www.rivne.org.*

2. *Заклади розваг міста Рівне. Електронний ресурс. Режим доступу:*
<http://afisha.rovno.ua/club?type%5B%5D=4>.
3. *Інформаційний сайт міста Рівне. Електронний ресурс. Режим доступу:*
<http://infomisto.com/uk/rivne/>.
4. *Не типове Рівне. Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://rivne1.tv/Info/>.
5. *Офіційний сайт управління економіки міста Рівне. Електронний ресурс. Режим доступу:* http://www.economy.rv.ua/useful_links/industry/?sid=207.
6. *Пам'ятки архітектури національного значення. Рівненська область. Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://ukrainaincognita.com/ru/derzhavnyi-reestr-nerukhomuykh-pam039yatok-ukrainy/pamyatky-arkhitektury-natsionalnogo-znachennya-riv> .
7. *Постанова «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України». Електронний ресурс. Режим доступу:* http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP090928.html.
8. *Рівненська обласна державна адміністрація. Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://www.rv.gov.ua/>.
9. *Сайт сучасних новин Рівненщини. Електронний ресурс. Режим доступу:*
<http://vse.rv.ua/news/>.
10. *Підземелля міста Рівне. Електронний ресурс. Режим доступу:*
<http://legendsukraine.at.ua/>.

*АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ
САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «МОЛОДІЖНИЙ»*

У статті подається визначення поняття парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва та з'ясовуються їх особливості. Характеризується парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Молодіжний» з точки зору туристичної привабливості та досліджуються перспективи розвитку туризму в ньому.

Ключові слова: парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, туризм, туристична привабливість.

*АНАЛИЗ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПАРКА-
ПАМЯТНИКА САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА «МОЛОДЕЖНЫЙ»*

В статье дается определение понятия парка-памятника садово-паркового искусства и выясняются их особенности. Характеризуется парк-памятник садово-паркового искусства «Молодежный» с точки зрения туристической привлекательности и исследуются перспективы развития туризма в нем.

Ключевые слова: парк-памятник садово-паркового искусства, туризм, туристическая привлекательность.

*ANALYSIS OF TOURISM ATTRACTIVENESS OF THE PARK AND
MONUMENT OF THE GARDEN ART "MOLODIZHNYIY"*

The article defines the concept of parks and monuments of the garden art and investigated their characteristics. The article characterizes the park and monument of the garden art "Molodizhnyy" from the point of view of tourist attraction and explores the prospects of development of tourism in it.

Keywords: park and monument of the garden art, tourism, tourist attraction.

Актуальність дослідження. На сьогодні значення парків для повноцінного життя людини, особливо у містах, є досить відчутним. Зелені насадження, природні та декоративні, не тільки створюють сприятливі мікрокліматичні і

санітарно-гігієнічні умови, а й підвищують художню виразність архітектурних ансамблів і цілісного образу населених пунктів.

Відвідуючи парк, людина потрапляє на лоно природи, відчуває психоемоційне розвантаження, знімає дратівливість та покращує настрій та самопочуття. Доглядаючи за зеленими насадженнями, оберігаючи і примножуючи їх, кожна людина може зробити свій внесок у поліпшення естетики та екології навколишнього середовища, а відтак і поліпшити загальну екологічну ситуацію.

Метою статті є аналіз сучасного стану і туристичного використання парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний» у місті Фастів Київської області. Для досягнення мети нами було поставлено наступні завдання:

- з'ясувати поняття парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва;
- дослідити історію формування та сучасний стан парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний»;
- проаналізувати використання парку в туризмі та рекреації міста Фастів.

Відповідно, *об'єктом* дослідження виступає парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Молодіжний», а *предметом* – його туристсько-рекреаційне використання.

Аналіз наукових публікацій. Туристичну привабливість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва досліджено в багатьох наукових працях. Так, зокрема, у своїй праці Беляєва С. [1], на прикладі Черкаської області, проаналізувала сучасний стан і туристичну привабливість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, а також визначила перспективи використання даних територій для розвитку туризму та рекреації.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України [2] парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва виступають як одна з категорій природно-заповідного фонду країни і розуміються як найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва відносяться до групи штучно створених об'єктів ПЗФ і можуть бути

загальнодержавного або місцевого значення. Згідно законодавчих актів України на території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва забороняється будь-яка діяльність, що не пов'язана з виконанням покладених на парки завдань і загрожує їх збереженню. Серед цих завдань, наприклад, забезпечення проведення екскурсій та масового відпочинку населення, здійснення догляду за насадженнями, збереження композицій із дерев, чагарників і квітів, трав'яних газонів тощо.

Парки-пам'ятки є прекрасним засобом збагачення, а нерідко і формування ландшафту території. Одним із яскравих прикладів парків-пам'яток садово-паркового мистецтва є «Молодіжний». Парк-пам'ятка розташований у м. Фастові Київської області і займає площу в понад 14,7 га. Парк створено у 2000 р. Історично територія, яка віднесена сьогодні до парку, була панською садибою з маєтком та купальнею, і саме той період можна вважати розквітом паркового ландшафту міста. У післяреволюційний час, впродовж 50-ти років садиба поступово занепадала, але у 1974 р. за поданням товариства охорони природи на колишній садибній території заклали громадський Ботанічний сад. У період до 1979 р. проводились активні роботи зі створення саду, саме в цей час були висаджені екзотичні, реліктові деревні та чагарникові породи, формувався рельєф, прорізувалися алеї, частково були закріплені схили.

До нашого часу збереглося чимало екземплярів деревної рослинності, висадженої у дореволюційні часи. Великі розміри цих дерев, їх задовільний стан свідчать про достатньо комфортні умови їхнього місцезростання.

Головними ландшафтними елементами парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний» є парковий ландшафтний ансамбль з невеликими включеннями приозерного, лучного, лісового, садового та архітектурного елементів.

В об'ємно-просторовому відношенні на території парку переважають відкриті й напіввідкриті ландшафти. До закритих просторів можна умовно віднести захисну смугу. Площа відкритих просторів, включаючи водойми, луги, галявини, становить 31%, напіввідкритих – 54%, закритих просторів – 15%.

Захисна смуга відіграє вітрозахисну роль, а в архітектурно-художньому відношенні вона закриває вид на одноповерхову забудову, зорозширюючи межі парку. Система відкритих просторів безперервна, багатоцентрична, з відгалуженнями по периметру та з яскраво вираженими головними центрами на греблях та терасах.

Сучасний видовий склад деревних та трав'янистих рослин, які зростають на території парку, нараховує близько 2,5 тис. видів, форм, сортів та культиварів. Ознайомлення з рослинним покривом парку свідчить про те, що дендрофлора парку є багатою та різноманітною, значно більш цінною, ніж у звичайних міських парках. Особливої уваги заслуговують екзотичні види дерев та чагарників, які зростають на території парку. Основна кількість їх зосереджена на центральній алеї. Найбільш цінними екзотичними породами, що зростають, є: тис ягідний, тсуга канадська, псевдотсуга тисолиста, сосна Веймутова, верба Матсуди.

Рослинність парку урізноманітнюється орнаментальними композиціями партерів, окремих клумб і рабаток. Квіти прикрашають парк, надаючи йому святкового і привабливого вигляду. Зелень газонів та квітників, у поєднанні з деревами і кущами, грає не лише декоративну роль, а й поліпшує санітарні умови парку.

Функціональною і композиційною основою парку є всі компоненти природного ландшафту, а саме: рельєф та відклади, гідрологічні умови, ґрунти, рослинність тощо. Забудова та малі архітектурні форми в парковому ансамблі мінімальні по кількості та відіграють другорядну роль. На сьогодні на території парку є лише два будинки: двоповерховий цегляний будинок (в минулому панський маєток) та одноповерховий будинок приміщення станції юних натуралістів. Також на території парку є два пам'ятника: воїнам-інтернаціоналістам та воїнам прикордонникам.

Загалом територія парку поділяється на наступні функціональні зони: експозиційна (її відвідування дозволяється в порядку, що встановлений адміністрацією парку); наукова (до складу зони входять колекції,

експериментальні ділянки тощо, на відвідування її мають право лише співробітники парку у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також спеціалісти інших установ з дозволу адміністрації парку); заповідна (відвідування її забороняється, крім випадків, коли воно пов'язане з проведенням наукових спостережень); адміністративно-господарська [4].

Парк знаходиться у доглянутому стані. На його території розміщена низка меморіальних об'єктів, клумби, годівниці для птахів, елементи художнього дизайну паркової території та велика кількість екзотичних дерев. Завдяки різноманіттю біотопів парк має значну природну цінність [5].

В зв'язку із розміщенням парку в центральній частині міста його щодня відвідує значна кількість людей. На території парку прокладені доріжки, розміщені різні інформаційні стенди, облаштовані місця для відпочинку. Задля привернення більшої кількості туристів в парку має бути проведено ряд заходів щодо організації туризму в ньому. Серед можливих варіантів: екскурсії, творчі заходи, гольф, теніс, велосипедні прогулянки, гральні майданчики для дітей, культурно-мистецькі клуби, групи здоров'я тощо [3]. Також парк повинен бути залученим до шкільних програм, оскільки це сприятиме вихованню в дітей любові до природи, до прекрасного. Організуючи різноманітні екскурсії-прогулянки турист не лише зможе задовольнити свої естетичні потреби, а й дізнатися багато нового про навколишнє середовище та про світ, що його оточує.

Висновки. Отже, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва є важливими об'єктами природно-заповідного фонду країни. Вони слугують не лише місцем зростання цінних видів рослин, є не тільки шедеврами ландшафтного мистецтва, але і важливі при організації дозвілля, є значущою характеристикою території при оцінці її загальної естетичної привабливості. Прикладом вдалого поєднання цих якостей виступає парк «Молодіжний». На території цього парку можливий розвиток різноманітних видів туризму, від екологічного, пізнавального до спортивного (наприклад, велосипедного чи кінного) та ін., оскільки парк забезпечений всіма необхідними для цього ресурсами. Саме

розвиток туризму в Молодіжному парку має бути пріоритетним завданням даного регіону.

1. *Беляєва С. Туристична привабливість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (на прикладі Черкаської області) / С. Беляєва// Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - Вип. 36(1.2). - С. 100-110.*

2. *Закон України «Про туризм» // Відомості Верховної Ради. – 1995. -№31. – ст.241/ із змінами.*

3. *Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник/ Мальська М.П., Антонюк Н.В. - К., 2008. - 661 с.*

4. *Офіційний сайт міста Фастів: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fastiv.in.ua/node/1126>*

5. *Природно-заповідний фонд Київщини. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Молодіжний»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pryroda.in.ua/kyiv-region/parky-pamyatky-sadovo-parkovoho-mystetstva/znachennya-molodizhnyy/>*

*ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ
ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ*

В статті розкрито поняття «обдаровані діти з географії», запропоновані техніки викладання та практичні завдання, які можна реалізувати з учнями при вивченні інваріантної шкільної програми.

Ключові слова: обдаровані діти, географічна освіта, проект.

*ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ
ДЛЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ*

В статье раскрыто понятие «одаренные дети по географии», предложены техники преподавания и практические задания, которые можно реализовать с учениками при изучении инвариантной школьной программы.

Ключевые слова: одаренные дети, географическое образование, проект.

*FEATURES OF TEACHING GEOGRAPHY
FOR GIFTED CHILDREN*

In the article the concept "gifted children in Geography" is opened. Technology of teaching and practical tasks are offered. They can be realized with pupils when studying the invariant school program.

Key words: gifted children, geographical education, project.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні в Україні постає питання ефективного навчання для кожного. Оскільки зазвичай у класах є діти з різним рівнем успішності, то для викладача постає завдання – виявити обдарованих дітей та надати їм шанс розвиватись за власною, притаманною саме їм освітньою траєкторією, як окремо від інших, так і в колективі класу. За останні роки переможці географічних олімпіад та турнірів все рідше обирають для

подальшого розвитку географічні факультети ВНЗ. Це може бути спричинено тим, що дитина не бачить перспектив географії як науки, що була б затребувана на ринку праці. Задача вчителя – показати учням діапазон можливостей для застосування власних знань в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розпочато розв'язання даної проблеми й на які спирається автор. Наразі присвячено багато робіт тлумаченню поняття «обдарована дитина», критеріям визначення обдарованості у широкому розумінні. На пострадянському просторі відомим є збірник «Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика». Серед українських науковців багато уваги викладанню для обдарованих дітей приділяють Павлик Н., Музика О., Бажутіна С., Білецька Г., Моляко В. та інші. За кордоном питання навчання талановитих дітей стало актуальним ще в середині минулого століття. При написанні даної публікації використовувались матеріали Національної асоціації обдарованих дітей США [3], праця Ранігер Герберт «Щоденні досягнення для обдарованих дітей у школі та вдома» [4], відкриті матеріали британських спеціалізованих шкіл[1].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячуються означена стаття. Багато науковців приділяє увагу питанню обдарованості дітей, її виявленню та підтримці. Дана стаття присвячена саме виявленню талановитих дітей з географії. Питання потребує вагомого дослідження, оскільки обдарована дитина з географії може не мати високі оцінки з обов'язкових дисциплін, що передбачені шкільною програмою. В цьому і постає проблема з'ясувати чи цікава географія дитині, як предмет чи вона просто виконує складні завдання задля оцінок. Знайти відповідь можна тільки прислухаючись до логічності думок учня щодо питань навколишнього середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У статті розкривається зміст поняття «обдарована дитина з географії», пропонуються техніки для викладання предмету талановитим дітям з наведенням прикладів проектів, що можуть бути використанні у навчанні.

Виклад основного матеріалу. Бути обдарованим з географії не завжди означає бути учнем, який отримує найвищі оцінки. Особливість цих дітей в тому, що вони думають над вирішенням питань з іншого боку, не як їх однолітки. Учні, які засвоюють географічні теми швидше за однокласників та часто йдуть попереду шкільної програми, можуть насправді бути обдарованими. Перш за все, обдаровані школярі, як правило, мають глибокі знання і розуміння Всесвіту й поцінують відносини між суспільством та фізичним світом. Вони можуть розпізнати та обґрунтувати різні просторові явища та процеси.

В освітньому середовищі Великобританії запропоновано ознаки, що ідентифікують обдаровану дитину в галузі географії:

- добре володіння географічною термінологією, її розуміння та використання у буденному мовленні;
- здатність ділитися знаннями з іншими, виражати свою власну думку щодо навколишнього середовища та географічних питань;
- розуміння теорії географії та здатність інтерпретувати її в реальних ситуаціях;
- використання математичних формул на уроках географії, що демонструє здатність запропонувати власні питання та ідеї для дослідження;
- впевнене використання географічних карт, діаграм, схем та інших наочних засобів;
- активна участь у рольових та ситуативних іграх, що пов'язані з географічними питаннями;
- здатність поєднувати набуті знання між собою та бачити взаємозв'язки між процесами в географії. Розуміння як одні явища впливають на інші і яке мають значення – є найважливішою навичкою, яку більшість школярів засвоює досить тривалий період.

Вчителю при складанні планів уроків та організації класної діяльності слід враховувати присутність в класі обдарованих дітей, які потребують особливого підходу та більш різноманітних завдань. Педагог, навчаючи талановитих дітей,

має велику відповідальність. У Лондонському технічному коледжі була запропонована стратегія ефективного викладання для здібних школярів, до якої входять чотири складники:

- **Виклики** – впровадження діяльності, яка розпалює інтерес і стимулює думки та дії до вищого рівня;
- **Збагачення** – розширення діапазону досягнень учня через діяльність та досвід, які удосконалюють знання та навички;
- **Розширення** – надання можливості учням збільшувати глибину їх знань, зокрема в рамках навчальних проєктів, результат яких залежить від творчого підходу до вирішення проблем;
- **Спеціалізоване викладання** – впровадження навчання, яке ґрунтується на партнерстві між спеціалістами з різних сфер: науковцями, спортсменами, медиками.

Географія – це обов’язковий предмет середньої школи. Вчителю слід застосовувати певні техніки для вдосконалення здатності вивчати навколишній світ обдарованими юними географами:

- відведення часу на більш складну самостійну роботу;
- можливість зустрічатись з професіоналами, які працюють у географічній сфері: міські інженери, архітектори, статистики, геологи;
- використання різних ресурсів, таких як більш складні підручники, фотографії та зображення з супутників, різні види карт, комп’ютерні технології;
- диференціювати роботу в класі та вдома: надавати більш складні завдання, які потребують вищого рівня географічного мислення, при вирішенні яких вдосконалюється планування, вміння збирати, систематизувати та подавати інформацію;
- використовувати практичну діяльність у навчанні: походи, екскурсії, розробка власних проєктів на реальних географічних об’єктах;

- впроваджувати більш прискорене навчання, в тому числі встановлення більш високих цілей, можливість відвідувати уроки старших класів або складати річні програми достроково;
- організовувати тісне спілкування в географічному контексті з учителями з різних сфер: математики – для моделювання та складання формул, хімії та біології – для підтримки розробок в сфері екології навколишнього середовища тощо.

Важливо приділити увагу наданню обдарованим дітям можливості проводити дослідження та створювати власні проекти. Досліди передбачають ретельне вивчення об'єкта. Оскільки вони проходять у польових умовах, діти можуть вивчити набагато більше, ніж пропонує шкільний підручник. Учні усвідомлюють, що вони можуть самостійно знайти відповіді на питання, побачити доступність природних ресурсів та вдосконалювати навички, необхідні для подальшого життя. Коли пропонується довготривалий проект, діти розробляють плани та виконують поставлені завдання. Вони навчаються пояснювати та описувати власні дослідження. За проектної діяльності діти навчаються ділитись набутими знаннями та ефективно спілкуватися.

Географія – це наука, що сама по собі мотивує до досліджень та відкриттів. Деякі географічні явища та процеси можна спостерігати одразу ж за вікном класної кімнати. Карти надають можливості познайомитись з поверхнею Землі, іншими планетами, космосом, транспортом, природними ресурсами та безліччю інших тем. Ефективні результати у роботі з обдарованими дітьми, на нашу думку, зможуть принести завдання наведеного нижче змісту. Наприклад :

- Для учнів цікавою буде історія походження компасу, що може відкрити дитині широкий простір географічних напрямків. Як він допомагає морякам? Чому без нього не могли обійтися відкривачі нових земель? Як компас застосовують космонавти?
- Створення власного компасу потребуватиме ємності для води, голки і шматочка будь-якого плавучого матеріалу (пінопласт, губка, пробка або простий лист паперу). У ємність наливається вода. Намагнічується один

кінець голки (для цього можна використовувати магніт, а при його відсутності - тканину чи власне волосся). Намагнічена голка встановлюється на шматочок плавучого матеріалу і опускається в ємність з водою. Через деякий час голка-стрілка перестане коливатися, а її намагнічена сторона буде вказувати на північ.

- Світ умовних позначень має вагомий роль у вивченні наочних матеріалів. Є безліч символів на картах та планах: перехрестя, залізниці, мости, міста-мільйонери, малі населені пункти, дамби, парки, річки, заводи, озера, потоки, водоспади, заповідники дикої природи, пустелі, гори, океани, моря і багато іншого. Цікаво визначити місцезнаходження об'єктів, позначених умовними знаками. Чому легенда така важлива? Як умовні знаки могли б допомогти мандрівникові, який займається альпінізмом? Як позначення могли б допомогти учням, які подорожують кількома країнами?
- Створення власної карти. Захоплюючою для дітей є розробка власної карти з легендою. Завдання полягатиме у відображенні реальних об'єктів умовними знаками, таких як ліси, поля, гори, морські курорти та інше. Можна нанести центр зосередження населення, важливу гірську вершину, будівлі підприємств, сільськогосподарські угіддя або вирощувані культури. Зображуються водопостачання, різні типи транспортних шляхів.
- Цікавим та розвиваючим є створення тривимірних карт. Спочатку визначається, для якої ділянки буде створюватись модель. На першому етапі проводиться прогулянка, де розташовані важливі об'єкти та споруди. Потім створюються моделі будівель за допомогою паперу, картону, деревини, металу, пластмаси, гуми та інших доступних матеріалів. Розробляються споруди подібні до реальних, якщо це занадто складно, то повторюються хоча б головні обриси. Наприклад, для пожежного депо конструюється модель будівлі, потім додаються вікна, дах, двері. Трава може бути зроблена з двох шарів: щільного та тонкого

зеленого паперу. Після створення карти знову відбувається перегляд території, що була змодельована і обговорюється чи відповідає карта реаліям.

- Добрим помічником у створенні карт та планів є фотоапарат. Це допомагає дітям зрозуміти, як конструюють карти з аерознімків. Такі фотографії зображують певний ландшафт: гори, річки, озера, залізні шляхи. Фотокартки використовуються, щоб зробити паперові карти кольоровими та зручними для читання, додаючи легенду умовних позначень. Для зйомки обирається висока точка, з якої видно всі споруди моделювання. Фотографії слід робити з різних кутів відносно до об'єктів.
- Для розширення кругозору важливі туристичні матеріали. Дитині стане справжнім хоббі колекціонування журналів, брошур та проспектів про подорожі та місця відпочинку. Їх можна придбати у туристичних агенствах, автобусних та залізничних станціях, аеропортах, туристичних інфоцентрах тощо. За допомогою малюнків та цікаво написаної інформації про різні країни та міста дитина легко засвоює матеріал. У публікаціях описано історію, кухню місцевості, туристичні об'єкти тощо. Збираючи матеріали можна створити теки частин світу, країн, міст за вподобаннями учнів. Також корисним буде заохочення до читання географічних та туристичних журналів та газет, перегляду фільмів та передач.
- Доречно надати дітям можливість створити план подорожі у позакласну годину. Разом з учнями вирішується, яке місце вони бажають відвідати. Їм надається змога самостійно зібрати інформацію щодо місця подорожі. Школярам дозволяється обрати видатні місця, які вони хочуть побачити, заклади харчування, час, який займатиме подорож. Для повної підготовки діти можуть створити план маршруту зі всіма вказівниками.
- Важливо пам'ятати про тісний зв'язок географії з історією. Окрім створення комбінованих уроків, можна пропонувати дітям проекти, де

вони досліджуватимуть географічні явища та процеси в історичному аспекті.

- Для підвищення інтересу та збагачення знань обдарованих дітей, їх можна спонукати колекціонувати монети, ляльки, книги, прапори, карти, моделі літаків, кораблів, поїздів, будівель.

Однак, незважаючи на велику відповідальність у вихованні та навчанні обдарованих дітей, слід пам'ятати, що учні потребують відпочинку для відновлення сил та створення нових ідей. Часто батьки та вчителі, усвідомивши, що перед ними обдарований школяр, починають перевантажувати його різною діяльністю. Іноді дитині необхідно залишитись у спокої, який для вчителів та батьків може здаватись марною тратою часу. Саме після відпочинку учень здатен усвідомити напрям діяльності, ідеї для розвитку, знань, яких він потребує. І це вирішальний момент у навчанні, коли дитина чекає на підтримку з боку дорослих для організації власної діяльності [2].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Обдаровані діти – це надія нації, що здатна критично осмислювати реалії життя й робити його кращим. Обдаровані діти з географії спроможні оцінити важливість сталого розвитку, як концепції порятунку планети, та запропонувати власні творчі пропозиції щодо цієї мети. За час їх перебування у школі вчителю слід помітити маленького вундеркінда та приділити його розвитку належну увагу. Важливими помічниками в цьому можуть бути батьки учня. Завдання вчителя – надати можливість обдарованим школярам реалізувати їхній потенціал, конструюванням якнайефективнішого освітнього простору та активізацією засобами географії «зони найближчого розвитку». Для цього слід розробляти індикатори виявлення цієї «зони». Подальшого розгляду потребують питання диференціації та індивідуального підходу, в класі, де серед учнів є географічно обдаровані вундеркінди тощо.

1. *ABLE, GIFTED AND TALENTED POLICY* [Електронний ресурс] // *Tottenham UTC* – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.tottenhamutc.co.uk/documents/policies/Able,%20gifted%20and%20talented.pdf>.

2. *Deborah Diffily. Project-Based Learning* [Електронний ресурс] / *Deborah Diffily* // *GIFTED CHILD TODAY*. – 2002. – Режим доступу до ресурсу:
<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.4219/gct-2002-69>.

3. *National Association for Gifted Children. Geography Wise* [Електронний ресурс] / *National Association for Gifted Children* // *National Association for Gifted Children*. – 2008. – Режим доступу до ресурсу:
http://www.potentialplusuk.org/explorers/clipboard_uploads/965KIDS8%20Gifted%20in%20Geography.pdf.

4. *Ranigher H. Everyday Enrichment for Gifted Children at Home and School*. / *Herbert Ranigher*. – *National/State Leadership Training Inst. on theGif: Office of Education (DREW), Washington, D.C., 1977*. – 100 с.

ЗМІСТ

I. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ

<i>ТАНАСІЙЧУК О.Ю., БУРДУН В.</i>	<i>СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ, ПРИЗНАЧЕНОГО ДЛЯ ПРИЙОМУ ІНОЗЕМНИХ ТУРИСТІВ</i>	<i>3</i>
<i>КУПАЧ Т. Г., ВЛАСОВА І. В.</i>	<i>ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНЕ ЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ</i>	<i>13</i>
<i>РИШКОВА О.О., ДМИТРУК О. Ю.</i>	<i>ПРОЕКТ ЕКОСТЕЖКИ «КРАЄВИДИ НИВОК»</i>	<i>22</i>
<i>БАГА А.С., ДМИТРУК О.Ю.</i>	<i>ПРОЕКТ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ «INTERMEZZO»</i>	<i>29</i>
<i>ХИЖА І. О. ГРИНЮК О. Ю.</i>	<i>МЕТОДИКА РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ МЕТОЮ РЕКРЕАЦІЮ ТА ТУРИЗМУ</i>	<i>3 36</i>
<i>ДОЛЯ Ю., ГРИНЮК О.</i>	<i>АНАЛІЗ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ СПРАВИ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ КУРОРТІВ БАДЕН-БАДЕН ТА ТРУСКАВЕЦЬ)</i>	<i>46</i>

II. ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

<i>МАРИМОРИЧ А.В., КУПАЧ Т.Г.</i>	<i>РЛП «ТИЛІГУЛЬСЬКИЙ»: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	<i>57</i>
<i>ГАЙДАЙ С.В., НАКОНЕЧНА В.Р.</i>	<i>ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСТА РІВНЕ</i>	<i>70</i>
<i>ОЛШЕВСЬКА Ю.А., ВЛАСОВА І. В.</i>	<i>АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПАРКУ- ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «МОЛОДІЖНИЙ»</i>	<i>82</i>
<i>ДРІЖУК А. О., МУНІЧ Н. В.</i>	<i>ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ</i>	<i>88</i>

СОДЕРЖАНИЕ

I. ГЕОГРАФИЯ РЕКРЕАЦИИ И ТУРИЗМА

ТАНАСИЙЧУК О.Ю., БУРДУН В.	СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ, ПРЕДНАЗНАЧЕННОГО ДЛЯ ПРИЕМА ИНОСТРАННЫХ ТУРИСТОВ	3
КУПАЧ Т. Г., ВЛАСОВА И. В.	ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПАМЯТНИКОВ САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА НА ПРИМЕРЕ КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ	13
РЫШКОВА О.О., ДМИТРУК А. Ю.	ПРОЕКТ ЭКОТРОПЫ «ПЕЙЗАЖИ НИВОК»	22
БАГА А.С., ДМИТРУК А.Ю.	ПРОЕКТ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ТРОПЫ «INTERMEZZO»	29
ХИЖАЯ И. О., ГРИНЮК О. Ю.	МЕТОДИКА РАЙОНИРОВАНИЯ ТЕРРИТОРИИ С ЦЕЛЬЮ РЕКРЕАЦИИ И ТУРИЗМА	36
ДОЛЯ Ю., ГРИНЮК О.	АНАЛИЗ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ДЕЛА ГЕРМАНИИ И УКРАИНЫ (НА ПРИМЕРЕ КУРОРТОВ БАДЕН-БАДЕН И ТРУСКАВЕЦ)	46

II. ГЕОГРАФИЯ УКРАИНЫ

МАРИМОРИЧ А.В., КУПАЧ Т.Г.	РЛП «ТИЛИГУЛЬСКИЙ»: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	57
ГАЙДАЙ С.В., НАКОНЕЧНАЯ В.Р.	ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ГОРОДА РОВНО	70
ОЛИШЕВСКАЯ Ю.А., ВЛАСОВА И.В.	АНАЛИЗ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПАРКА-ПАМЯТНИКА САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА «МОЛОДЕЖНЫЙ»	82
ДРИЖУК А. О., МУНИЧ Н. В.	ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ	88

CONTENTS

I. THE GEOGRAPHY OF TOURISM AND RECREATION

<i>TANASHCHUK O., BURDUN V.</i>	<i>STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE HOTEL BUSINESS IN UKRAINE WHICH INTENDS TO ACCOMMODATE FOREIGN TOURISTS</i>	3
<i>KUPACH T., VLASOVA I.</i>	<i>TOURIST AND RECREATIONAL MEANING OF MONUMENTS OF THE GARDEN ART IN KYIV REGION</i>	13
<i>RYSHKOVA O., DMYTRUK O.</i>	<i>THE PROJECT OFE COTRAIL «KRAYEVYDY NYVOK» («NYVKYLANDSCAPES»)</i>	22
<i>BAHA A., DMYTRUK O.</i>	<i>PROJECT OF THE ECOLOGICAL TRAIL «INTERMEZZO»</i>	29
<i>KHYZHA I., GRYNIUK O.</i>	<i>THE METHOD FOR PURPOSE ZONING OF RECREATION AND TOURISM</i>	36
<i>DOLIA J., GRINIUK</i>	<i>OF ANALYSIS OF THE HEALTH RESORT OF GERMANY AND UKRAINE (FOR EXAMPLE, BADEN-BADEN AND TRUSKAVETS)</i>	46

II. GEOGRAPHY OF UKRAINE

<i>MARYMORYCH A. KUPACHT.</i>	<i>RLP "TYLYGULS'KIY": CURRENT STATUS AND PROSPECTS</i>	57
<i>HAYDAY S., NAKONECHNA V.</i>	<i>THE TOURIST AND REKREATION CHARACTERISTIC OF RIVNE CITY</i>	70
<i>OLISHEVSKA Y., VLASOVA I.</i>	<i>ANALYSIS OF TOURISM ATTRACTIVENESS OF THE PARK AND MONUMENT OF THE GARDEN ART "MOLODIZHNYIY"</i>	82
<i>DRIZHUK A., MUNICH N.</i>	<i>FEATURES OF TEACHING GEOGRAPHY FOR GIFTED CHILDREN</i>	88